

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

**На тему: «ЕФЕКТИВНІСТЬ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЕК

Спеціальності 051 Економіка

(шифр і назва)

Черненко Світлана Анатоліївна

Керівник: Зеліско Н.Б., к.е.н., доцент

(Прізвище та ініціали)

Дубляни 2021

АНОТАЦІЯ

Розглядається суть агротуристичної діяльності, її особливості та різноманітність. Досліджено зарубіжний досвід агротуристичної діяльності та її ефективність. Систематизовано передумови розвитку цього виду діяльності на території України. Проведено динамічний аналіз туристичної галузі Івано-Франківської області, а також охарактеризовано природно-ресурсний потенціал області на основі якого можна розвивати агротуристичну діяльність. Оцінено ефективність агротуристичної діяльності в сільській місцевості. Висвітлено результати анкетного опитування власників агросадіб та агротуристів, на основі якого систематизовано проблеми та перспективи розвитку агротуризму. Запропоновано стратегічні напрямки для розвитку агротуристичної діяльності.

Ключові слова: агротуристична діяльність, ефективність, динамічний аналіз, природно-ресурсний потенціал, агросадиба, стратегія.

SUMMARY

The essence of agritourism activity, its features and variety are considered. Foreign experience of agritourism activity and its efficiency are studied. The preconditions for the development of this type of activity on the territory of Ukraine are systematized. A dynamic analysis of the tourism industry of Ivano-Frankivsk region, as well as characterized the natural resource potential of the region on the basis of which you can develop agritourism. The efficiency of agritourism activities in rural areas is assessed. The results of the questionnaire survey of owners of farmsteads and agritourists are highlighted, on the basis of which the problems and prospects of agrotourism development are systematized. Strategic directions for the development of agritourism activities are proposed.

Key words: agrotourism activity, efficiency, dynamic analysis, natural resource potential, farmstead, strategy.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ.....	9
1.1 Сутність та особливості агротуристичної діяльності як форми економічної активності на селі.....	9
1.2 Роль агротуризму як специфічного виду господарювання.....	13
1.3 Зарубіжний досвід агротуристичної діяльності та передумови її розвитку на території України.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	26
2.1. Аналіз туристичного потенціалу Івано-Франківської області, як передумови розвитку агротуризму.....	26
2.2. Дослідження агротуристичної діяльності Івано-Франківської області та виявлення проблем її розвитку.....	38
2.3. SWOT-аналіз агротуристичної діяльності Івано-Франківської області..	49
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	52
3.1 Розвиток агротуризму на основі інновацій.....	52
3.2 Розвиток агротуристичної діяльності на основі міжкластерної співпраці.....	58
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	63
4.1. Аналіз стану охорони праці в агротуристичних господарствах.....	63
4.2 Планування заходів з покращення охорони праці та їх фінансування.....	66
4.3 Економічна ефективність заходів з поліпшення охорони праці.....	68
4.4 Безпека в надзвичайних ситуаціях.....	73
Висновки та пропозиції.....	75
Список використаної літератури.....	79
Додатки.....	84

ВСТУП

Сучасна ситуація в Україні вимагає пошуку нових перспективних напрямків розвитку господарської діяльності з метою подолання соціальних проблем. Одним з найбільш ефективних шляхів є розвиток агротуристичної галузі. Сьогодні це одна з найпотужніших рушійних сил розвитку села. Її можна віднести до індустрії близько екологічного туризму, яка може задовольнити потреби споживачів на основі ефективного використання природного, соціально-економічного та історико-культурного потенціалу сільської місцевості.

Аграрний туризм – це діяльність у сільській місцевості, яка надає туристам низку послуг, таких як розміщення та розваги, харчування, походи, відпочинок та спорт, активний туризм, риболовля, полювання, а також отримання нових знань і навичок. Основним завданням агротуристичної діяльності є забезпечення розвитку окремих сільських поселень, збільшення доходів мешканців, запобігання міграції людей із сільських у міські райони шляхом створення додаткових можливостей працевлаштування та зменшення соціальної напруженості в сільській місцевості шляхом організації нових конкурентних переваг. Ці завдання є надзвичайно важливими як в розрізі сільських територій, так і в країні в цілому, що зумовлює високу актуальність дослідження цього напряму підприємництва та його ефективності, особливо в західних регіонах України, де його розвитку сприяють органічне поєднання специфіки сільськогосподарського виробництва, розселення сільського населення, природних та історико-етнічно-культурних цінностей.

Питанню ефективності агротуристичної діяльності присвячені праці українських та зарубіжних вчених, а саме: Ю. Губені, Ю. Зінька, Г. Іваницької, М. Мальської, І. Прокопи, Н. Липчук, В. Липучка, Г. Черевка, С. Пономарьова, М. Сальської, О. Колодрубської, М. Рутинського, М. Костриці, Я.Маєвського, М.Снайдера, В.Васильєва, П.Горішевського.

Проте повною мірою ця тема не обговорювалася, тому що з розвитком агротуризму закономірно виникатиме все більше проблем, і необхідно шукати рішення, виходячи з динамічних змін економічного середовища країни. Це формує досить широке поле для подальших досліджень аграрного туризму, особливо оцінки його ефективності, що є предметом даної статті.

Метою кваліфікаційної роботи є на прикладі Івано-Франківської області узагальнити теоретико-методичні положення щодо ефективності агротуристичної діяльності. Відповідно до мети дослідження визначаються такі основні завдання:

- Дослідити економічну природу агротуристичної діяльності області як підприємницької діяльності на основі загальних термінів та підприємницьких теорій;
- Визначити особливості та закономірності розвитку агротуризму в Івано-Франківській області;
- Оцінити ефективність діяльності агротуристичної діяльності в сільській місцевості Івано-Франківської області;
- Внести пропозиції щодо підвищення ефективності агротуристичної діяльності в регіоні;

Об'єктом дослідження є агротуризм у сільській місцевості Івано-Франківської області.

Предметом дослідження є низка наукових теорій, методології та практичних аспектів процесу розвитку агротуристичної діяльності в регіоні.

Основні методи дослідження: монографічні, соціологічні, економічні та статистичні дослідження, системні методи та комплексний аналіз.

За допомогою методу наукової абстракції в ході дослідження можна узагальнити та обґрунтувати суть суб'єктів господарської діяльності, здійснити їх класифікацію, систематизувати та вивчити чинники, що впливають на функціонування сільськогосподарських господарств.

Одним із основних статистичних методів є проведення групувань. Групування дають можливість розкривати взаємозв'язок між досліджуваними явищами та виявляти певні тенденції по групах об'єктів в залежності від зміни ознаки за якою здійснено групування. При цьому із великої чисельності ознак вибираються найбільш суттєві та вирішальні, які здійснюють безпосередній вплив на діяльність досліджуваних об'єктів.

Монографічні методи дозволяють вивчати наявні опубліковані ресурси, пов'язані з розвитком агротуризму. Також проводилось анкетування під час відвідування низки місцевих агротуристичних господарств. Застосовані елементи економіко-статистичних методів дослідження дозволяють оцінити динаміку розвитку агротуризму та тенденції формування ринків агротуристичних послуг, визначити основні чинники, що впливають на цей розвиток.

На основі результатів всебічного аналізу та системного методу процесу дослідження вносяться пропозиції щодо розвитку аграрного туризму та створення організованого ринку послуг сільськогосподарського туризму в регіоні для посилення комерційної діяльності сільського населення, а також на цій основі формується всеохоплююча рівновага сільської місцевості.

Інформаційною основою кваліфікаційного дослідження є спеціалізована науково-довідкова література, законодавство, інформаційні ресурси світової комп'ютерної мережі Інтернет, власні спостереження, дані громадських організацій, особливо головного статистичного управління Івано-Франківської області.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

1.1. Сутність та особливості агротуристичної діяльності як форми економічної активності на селі

Агротуристична діяльність – альтернативна діяльність, яка реалізується в господарствах як спосіб раціонального використання природних умов регіону. Для туристів агротуризм є наміром дізнатися про сільськогосподарське виробництво або відпочити у сільській місцевості.

У проекті закону України «Про сільський аграрний туризм» агротуристична діяльність визначається як діяльність господарств, що спрямована на задоволення потреб туристів і надання їм агротуристичних послуг. Агротуристичні послуги полягають в тимчасовому розміщенні, харчуванні, в тому числі з використанням продуктів власного виробництва, майна господарств з метою рекреації, проживанні туристів, ознайомленні з традиційними формами господарювання та сільським способом життя.

Ми вважаємо, що визначення агротуристичної діяльності відноситься до туристичних послуг, які надають господарі у своїх будинках. Ці послуги, зокрема, включають надання житла та харчування, але можуть включати й інші, наприклад, організацію дозвілля для туристів.

Суть агротуризму полягає у використанні повноцінних господарств як джерела етнографічної привабливості та можливості справжнього дозвілля в гармонії з природою. Сільськогосподарський туризм може мати різні форми, але він завжди передбачає оренду житла. Розрізняють два типи орендування: оренда обслуговуваних апартаментів безпосередньо на фермі та ночівля самообслуговування на землі, що належить господарству, наприклад, кемпінги та намети. Відвідувачі мають унікальну можливість побачити способи виробництва сільськогосподарської продукції, способи вирощування худоби, дізнатися про ремесла, виготовлення деревини та гончарних виробів, кошиків, плетені меблі.

Поділ агротуристичної діяльності на підвиди залежить від економічних і практичних факторів з урахуванням географічного розташування села і сільських господарств, беручи до уваги їхні можливості щодо виконання суспільно-соціологічної та економічної функцій, які відповідають їхньому призначенню у житті й економіці держави. На рис.1.1. зображено розподіл агротуристичної діяльності на підвиди.

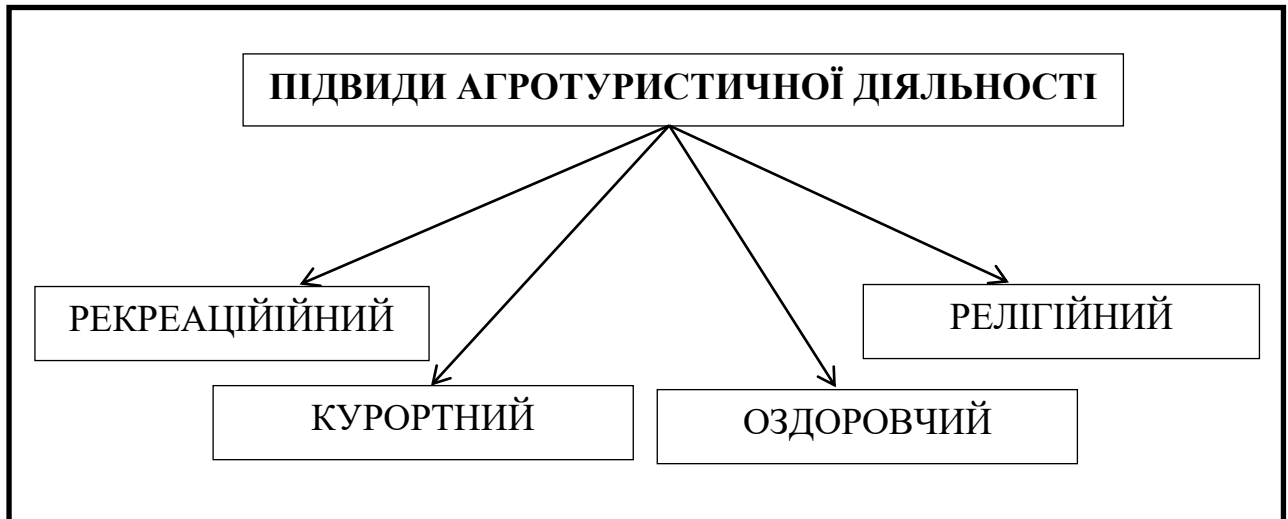

Рисунок 1.1. - Підвиди агротуристичної діяльності

Розглянемо детальніше підвиди агротуристичної діяльності в розрізі соціологічних функцій, а саме:

- Рекреаційний

Підвид характеризується своїм розташуванням навколо великих міських агломерацій сіл та ферм. Зазвичай ці райони можуть не мати особливих туристичних переваг та зручного транспортування. Там ви можете використовувати вільний час для таких видів турів:

1. Канікули та подорожі у вихідні дні.
2. Додаткові недорогі бази розміщення навколо міських агломерацій.
3. Як освітній шлях (регіональний, культурний) для міських школярів.

- Курортний

До цього підвиду належать усі сільські території, розташовані в особливо привабливих для туризму районах, далекі від цивілізації. Однією з

особливостей є те, що в цих районах є тривале проведення часу та різні види розважальних заходів.

1. Кваліфікований та активний туризм-пригода, риболовля, полювання, байдарки, верхова їзда, прогулянка на велосипеді, піші прогулянки, парашутний спорт, катання на гірських велосипедах, вітрильний спорт, лижі тощо.

2. Шкільний, пов'язані з тривалим перебуванням під час канікул, одноденних поїздок, зелених шкіл, таборів, зимових подорожей, майстер-класів під відкритим небом.

- **Оздоровчий**

Цей підвид характеризується існуванням здорових баз у сільській місцевості або на околицях ферм. Зазвичай зручний транспорт та хороша інфраструктура, агротуризм є основою для лікування та медичних процедур. Доступний протягом року.

- **Релігійний**

Підвид характеризується існуванням святилищ та релігійних культових місць у сільській місцевості або спеціальних районах навколо міст, де є символи релігійного культу та осередки міжнародного паломницького руху. Ці зони є чудовою базою для духовного досвіду та відпочинку після постів. В основному він використовується як база для паломницьких турів, але іноді він може ознайомити вас з місцевістю та її звичаями.

Незважаючи на свою різноманітність, агротуризм як форма економічної діяльності в сільській місцевості включає такі складові:

- Туристи - хочуть відпочити в екологічно чистому та привабливому місці, налагодити контакт з власником (брати участь у сільському господарстві); активно проводити час, щоб дізнатися про культуру та традиції місцевості;

- Господарі - забезпечують місце розташування та їжу, вони можуть бути командирами, організаторами вільного часу чи цікавими співрозмовниками;
- Господарство - акуратно облаштоване місце відпочинку, зберігаючи свої основні функції, воно надає відпочивальникам можливість контакту з домашніми тваринами та домашніми тваринами;
- Село - спільнота, об'єднана звичаями та планами. З організаційної точки зору це взаємодоповнюючий спосіб життя (поділений на різні послуги), але водночас це також територія з інфраструктурою для задоволення потреб туристів;

Поєднання вище перелічених складових агротуристичної діяльності забезпечує задоволення потреб: господарств, які надають послуги; туристів, які користуються цими послугами, а також власників магазинів, заправних станцій, ремісникам та інших мешканців села.

Агротуристична діяльність є особливою формою туризму, тому має багато характеристик, що відрізняються від загального туризму:

- Перша особливість полягає в тому, що можна задовольнити потреби людей беручи участь у процесі виробництва продуктів харчування, сімей фермерів та місцевих громад. Більшість туристів не цікавляться цим видом туризму, а лише ті, хто хоче поєднати дозвілля з освоєнням нових навичок.

- Друга особливість - це можливість задоволення пізнавальних потреб людини в галузях сільськогосподарського виробництва та етнографії. Агротуризм створює умови для розуміння життя фермерів, їх культури та звичаїв на регіональному рівні.

- Третя особливість - це здатність задовольняти емоційні потреби, безпосередній контакт з домашніми тваринами; задовольняти потреби відчуття сільських пейзажів, пов'язаних із навколишньою атмосферою, тишею та галасливим фоном села.

1.2. Роль агротуризму як специфічного виду господарювання

Активізацію розвитку агротуристичної діяльності потрібно розглядати з різних сторін, щодо функціонування в окремих сферах. Зокрема, першою з них є агротуристична діяльність як важливий важіль інфраструктури регіону. Тут можна виділити чотири аспекти впливу, які зображені на рисунку 1.2.

Рисунок. 1.2 – Аспекти впливу агротуристичної діяльності на інфраструктуру регіону

Розвиток агротуристичної діяльності є вкрай важливим в тих регіонах і місцевостях, що мають слабкий економічний потенціал, є депресивними, оскільки не мають основ для промислового розвитку. Піднесення таких населених пунктів можливе лише на основі інноваційних форм господарювання.

Вплив агротуризму на село потребує спеціальних оцінок і методів дослідження. Для успішного функціонування в Україні необхідна відповідна нормативна база. Нині прийнято різноманітні стратегічні документи, які визначають основний напрямок розвитку агротуристичної діяльності. Але треба підкреслити, що в нашій країні відсутня чітко визначена національна політика у сфері агротуризму. Тому основою агротуристичної діяльності є туризм базований на екологічних аспектах. Рекомендується максимально враховувати власні інтереси та інтереси місцевої громади. Розвиток агротуристичної діяльності може стати важливим чинником зміцнення співпраці різних служб та установ, особливо на місцевому рівні – у селах, областях та регіонах.

Особливе значення агротуризму для особистого удосконалення власників та їхніх сімей ґрунтується на тому, що вони можуть навчити гостей землеробству та тваринництву, сільським ландшафтам, культурі, фольклору та традиціям, охороні природи, історії та культурній спадщині. Це є хорошою передумовою для підвищення рівня власних знань фермерів. Однак агротуризм не можна розглядати лише як джерело доходу фермерів. Цей вид діяльності може принести відпочивальникам і господарям інтелектуальне та моральне задоволення.

Підсумовуючи, можна сказати, що популяризація агротуристичної діяльності є перспективним та пріоритетним напрямком, що допоможе вирішити соціальні, економічні та фінансові питання в сільській місцевості.

Таким чином, агротуристична діяльність поєднує інтереси трьох груп: господарства, села, туристів. Відзначені в тексті характеристики та значення агротуристичної діяльності згруповано і представлено у рисунку 1.3.

Рисунок. 1.3 – Значення агротуристичної діяльності в розрізі груп

Як бачимо агротуристична діяльність відіграє важливу роль для кожної із вище зазначених груп.

У літературі переважно розглядається економічна функція агротуризму. Водночас він виконує й інші не менш важливі функції, оскільки його діяльність пов'язана з різними контактами: люди й природа, міський та сільський спосіб життя, історія, культура тощо. Тому не менш важливою є виховна функція, яку можна розглядати з точки зору відвідувачів і господарів.

Ми підкреслили деякі виховні функції агротуризму, вони проявляються на основі таких завдань:

- Розвивати нові навички обслуговування гостей, особливо туристів, що веде до нових робочих місць і професій у сільській місцевості;

- Розширити уявлення про історію, культуру, традиції та природу сільської місцевості та прилеглих територій – посилити самоосвіту господарів;

- Виховувати молодь, берегти традиції та гордість свого краю.

Тому агротуристична діяльність виконує багато важливих завдань, які знаходять своє відображення у всіх сферах життя людей, зокрема:

- Отримати додаткове джерело доходу;

- Розвивати місцеву інфраструктуру: водопостачання, очищення стічних вод, дороги, громадський транспорт, щоб покращити життя в сільській місцевості, підвищити рівень та умови життя;

- Розширити базу розміщення, підтримувати наявне сільськогосподарське виробництво та покращувати якість обслуговування за рахунок реалізації сільськогосподарської продукції та розвитку місцевих галузей – рукоділля, ковальства, лозоплетіння тощо;

- Зменшити безробіття та створити додаткові, як правило, окремі робочі місця;

- Накопичити знання у сфері туристичних послуг та глибше розуміння регіону;

- Надати нову життєву силу сільській місцевості та переоцінити сільське середовище;
- Сприяти соціально-економічному розвитку територій, які розташовані в малосприятливих для заняття сільським господарством умовах (гори, бідні ґрунти);
- Реагувати на відтік жителів у сільській місцевості, особливо молодого та освіченого населення;
- Покращити привабливість будинків і присадибних ділянок, турботу про красу сіл, вулиць та інших громадських місць;
- Мати можливість відроджувати сільські традиції, виховувати повагу до них, повертатися до народних традицій і культури;
- Формувати дбайливе ставлення до довкілля та охорони природи;
- Встановлювати нові контакти, дружні стосунки, співпрацювати та обмінюватися досвідом.

Метою агротуризму та будь-якого виду економічної діяльності є надання продукції чи послуг, які потребують клієнти та на основі яких можна отримати прибуток.

Продукція має відповідати вимогам, бути повторюваною та доступною, а також відповідати встановленим стандартам. У структурі агротуристичних продуктів основою буде село, розуміння традицій, культури, звичаїв, свіже повітря, контакт з тваринами, тиша, спокій. Значне значення агротуристичної діяльності свідчить про необхідність дослідження, виявлення такої діяльності, розробки відповідних механізмів реалізації, підтримки та стимулювання розвитку на державному та регіональному рівнях.

Виявляється, незважаючи на багато проблем, агротуризм з кожним роком набирає обертів, приваблює все більше людей, які не тільки заробляють гроші але й заощаджують природну красу України, національні традиції, історію та пам'ятки культури, що пропагують місцевий шарм і розповсюджують на міжнародний ринок.

1.3 Зарубіжний досвід агротуристичної діяльності та передумови її розвитку на території України

Агротуризм почав широко розвиватися у всьому світі в другій половині 20 століття. Останніми роками ефективність агротуризму довели Франція, Італія, Іспанія, Австрія, Польща, Чехія та інші країни, і він став популярним через різноманітний вплив на суспільство. Якщо розглядати Європу, то Франція займає лідируючі позиції. У цій країні цей вид діяльності вже давно є високоприбутковою галуззю економіки, яку представляють Національний будинок відпочинку та організація зеленого туризму (Maison des Gites de France et du Tourisme Vert). Організація надає агрооселі на будь-який смак і різновид розваг, сертифікована за високими національними стандартами обслуговування. Особливо у Франції сільське житло поділяється на:

—оселя з обійстям і садом, умебльована; на кімнати душ і WC один (до 6 осіб), гриль-бар чи міні-духовка, плита, холодильник, посуд і посудомийна машина, дитяча колиска на вимогу.

—у доповнення до умов I категорії на території саду є всі умови для барбекю, крім того, у будинку ванна, пральна машина, міксер, електрокавоварка, телебачення.

—у доповнення до умов II категорії є окремий вхідний та прогулянковий сад; два WC для 7 осіб, телефон; послуги прибиральниці на вимогу.

—у доповнення до умов III категорії є вишуканий будинок з респектабельним умеблюванням і внутрішнім художнім оформленням, камін.

—у доповнення до умов IV категорії є приватний ландшафтний парк чи сад, облаштовані майданчики для активного дозвілля (наприклад, тенісний корт, басейн, сауна та джакузі), гараж для авто; відеомагнітофон, інша побутова техніка.

Сніданок завжди включено до проживання. За кулінарною традицією ви матимете можливість скуштувати свіжоспечений хрусткий хліб на молоці, круасани з домашнім джемом, тістечками та печивом, а також різноманітні сири та, звісно, вишукані місцеві вина. Деякі різні види приймають гостей та їхніх домашніх тварин: котів, собак, морських свинок тощо, створюючи для них спеціальну інфраструктуру.

Також в країні є окремий тип агроосель для інвалідів, сертифікованих організацією "A. P. F.". Вони поділяються на дві категорії:

I категорія: розташування на першому поверсі, є можливість зайти в будинок і пересуватися за допомогою інвалідного візка.

II категорія: схожі умови з першою категорією, але обмежені можливості користування інвалідним візком та спеціалізованим обладнанням у домі.

У Франції існує спеціальна програма для розваг дітей під час шкільних канікул. Власники агросадиб запрошують дітей від 3 до 13 років жити в сім'ї, доглядати за домашніми тваринами, займатися активними іграми на свіжому повітрі, веселими походами та пригодами разом із однолітками. Діти також мають можливість вивчати танці, декоративно-прикладне мистецтво, народні звичаї місцевості, іноземні мови. Якість таких рекреаційних заходів контролюється та сертифікована DDASS.

Туристи, які люблять подорожувати країною автомобілем у Франції можуть користуватись мережею кемпінгів навколо сільських поселень, де можуть придбати свіжі домашні продукти.

Аграрний туризм у французькому регіоні тісно пов'язаний з гастрономічними та винними турами, що є темою його національної гордості. Кожна провінція пропонує туристам свої фірмові страви, вина та сири. Винний туризм є «обличчям» французького агротуризму. У Франції паралельно реалізуються різні концепції агротуристичної діяльності: прибережні сільськогосподарські села; конеферми; виноробні ферми; лижні хати; сільські замки; рибальські будинки.

Конкурентом Франції на ринку агротуристичних послуг є Іспанія. Аграрний туризм в цій країні - вибір тих, хто хоче відпочити подалі від натовпу і насолодитися природою. Згідно з дослідженнями, 90% сільськогосподарських туристів в Іспанії – це літні іспанці, які живуть у великих містах. Іспанська асоціація агротуризму пропонує різноманітні типи розміщення. Окрім сільських будинків, відвідувачі можуть жити також у відреставрованих старовинних монастирях, корчмах та історичних замках на фермах і в садибах. Тишу та відокремленість від особистого життя туристів 100% забезпечують агрогосподарі. Існує категоризація сільських готелів за системою "INNS OF SPAIN", їм присвоюється від 1 до 4 тюльпанів.

З метою залучення іспанських та іноземних туристів країна активно просуває агротуристичну діяльність. Можна сказати, що ефективне просування Іспанії у сфері агротуризму є одним з найкращих в інших країнах Європи. Сприяють цьому і різноманітні виставки, ярмарки, туристичні форуми, конференції, що проводяться в країні. Так вже більше десяти років в країні щорічно проходить міжнародна виставка "Exhibition of Tourism, Sport and Rural Development" та, організовані Європейською федерацією фермерського та сільського туризму, європейські Конгреси сільського туризму.

Італія також не поступається Франції та Іспанії в питаннях агротуристичної діяльності. Ця країна привертає увагу гостей до славної історичної традиції відпочинку в горах і передгір'ях і чудового узбережжя. З самого початку в Італії агротуризм розглядався населенням як основна форма підприємництва та сфера зайнятості. Аграрний туристичний бізнес тісно пов'язаний з курортом. В країні існує розгалужена мережа, що включає відомі вілли та пансіонати не нижче 3 зірок, які мають всю необхідну розважальну інфраструктуру (від джакузі та басейну до тенісного корту та кінного поля).

Винний та гастрономічний тури поступово стали важливими чинниками спеціалізації міжнародного агротуризму Італії. Кожна провінція характеризується різними сортами винограду та винами з неперевершеними смаками. В більшості їх можна продегустувати на невеликих приватних винних заводах. Так власник ферми надає гостям весь винний льох (а також сир та м'ясопродукти), за умови, що інвентар для безкоштовного користування входить у вартість оренди. Нині в Італії розроблено понад 100 винних і продовольчих маршрутів, безпосередньо пов'язаних з агротуризмом. У порівнянні з іншими країнами, туристи, які обирають замський відпочинок, залишаються тут довше – в середньому 6 днів.

Ще одна суто італійська особливість сільського туризму в країні полягає в тому, що майже половина власників агросадиб «не поспішає» «вийти з тіні», тобто пройти національну атестацію, отримати дозволи, платити податки. За статистикою Національної туристичної організації, в країні налічується близько 12 тис. агротуристичних підприємств, з яких лише близько 7 тис. отримали погодження з державним органом. Інші 5000 людей досі скептично ставляться до стандартизованих процедур міської влади, централізованих систем бронювання та участі у виставках і більш охоче мають прямий контакт із споживачами. Хоча в Італії вартість послуг агродозвілля майже вдвічі дорожчі, ніж в Іспанії чи Франції, щороку ними користуються до 2 мільйонів людей (78% з них – італійці). Річний дохід від сільського туризму становить близько 350 мільйонів доларів США.

Агротуристика діяльність також інтенсивно розвивається в країнах, що межують з Україною, особливості її організації наведені на рисунку 1.4.

Відповідно до угорського законодавства, агротуризм відноситься до особистого сільськогосподарського сектору, який є відповідним інструментом податкового стимулювання. «Родзинкою» агротуристичної діяльності цієї країни є її інтеграція з національними традиціями кінного спорту. Щороку в Угорщині проходить національний фестиваль кінного

спорту, який включає 40 розважальних програм. У 2000 році в країні відбувся другий Всесвітній конгрес любителів кінного спорту.

У Румунії інтереси підприємств, що займаються агротуристичною діяльністю представляє ANTREC-Національна асоціація сільського, екологічного та культурного туризму (член EuroGites з Румунії). Сьогодні організація налічує 3250 членів, понад 2,5 тис. агросіл, загальний потенціал дозвілля становить понад 11 тис. ліжок.

Агротуризм країни в основному розвивається в Південних Карпатах, з тим же напрямком, що й Україна, а саме охорона навколишнього природного середовища та національних культурних традицій. Серед усіх зарубіжних країн досвід, набутий нашим західним сусідом Польщею, є найважливішим для України, особливо в Карпатах. Ми детально розберемо умови та типові проблеми розвитку агротуристичної діяльності цієї країни.

Рисунок. 1.4 – Особливості агротуристичної діяльності країн-сусідів

Серед усіх зарубіжних країн досвід, набутий нашим західним сусідом Польщею, є найважливішим для України, особливо в Карпатах. Ми детально розберемо умови та типові проблеми розвитку агротуристичної діяльності цієї країни. У 1990-х рр. агротуризм Польщі перебував у стадії концентрованого розвитку за кількістю та якістю. Це було стимульовано успіхом ліберальної політики країни та ринковим попитом.

Відповідно до польського законодавства надання агротуристичних послуг не є комерційною діяльністю. Отже, прибуток господарства від таких послуг не обкладається ПДВ. Крім того, законодавством передбачено також звільнення від податків, отриманих при наданні послуг з ночівлі туристам за таких умов:

- Будинок, де орендується приміщення, належить сільському господарству;
- Здавати номери туристам, а не сезонним працівникам чи третім особам;
- Гостьова кімната розташована в житловому будинку родини, а не в іншій спеціально пристосованій для туристів будівлі;
- Кількість кімнат, що здаються туристам, не перевищує п'яти.

Система класифікації агросадиб є добровільною. Садиба, де проводиться катетеризація, гарантує якісне обслуговування, гості відвідують його частіше. Крім того, власники таких будинків мають право включати свої пропозиції в рекламні матеріали федерації.

Для обслуговування німецького сегмента споживачів власники агроосель західного регіону країни пристосовують інтер'єр до високих євростандартів: облаштовують на рівні люксу ванні кімнати, використовують елементи оздоблення інтер'єру, "рідні" для німецького менталітету (наприклад, фігурки гномів і інших персонажів німецьких казок), використовують готичне письмо на рекламних щитах, вивісках з написами німецькою мовою.

Загальним недоліком польського агротуризму є те, що його матеріальна основа недостатньо пов'язана з селами, сільським господарством, традиційною архітектурою та дизайном інтер'єру. Сільські жителі часто намагаються порівнювати свої будинки та квартири з містами, що ліквідує екзотичність агросадиб. На жаль, агротуристичні продукти, які пропонують польські господарства, часто обмежуються проживанням та харчуванням. Але, як ми всі знаємо, рентабельність закладів розміщення зростає при наданні інших послуг.

Реклама польських агротуристичних господарств також заслуговує на наслідування. Щорічно в країні видаються десятки тисяч каталогів і брошур з агротуристськими послугами, розроблених для всіх регіональних рівнів. Перевага каталогу полягає в насиченості його конкретною практичною інформацією: ціною, адресою, категорією та типом будинку.

Узагальнюючи досвід організації агротуристичної діяльності в Європі, можна сказати, що це вигідно відпочивальникам, фермерам, сільським громадам, регіонам та країні в цілому, сприяє ефективному розвитку сільської місцевості. Світова практика свідчить про важливу роль агротуризму, заснованого на використанні елементів історії народного життя, як з точки зору отримання доходу, так і з точки зору забезпечення умов для відтворення природного життєздатного історичного середовища. Запровадження ефективних форм доступу до якісних послуг в агротуризмі дозволить врахувати позитивний досвід європейських країн та зробить Україну конкурентоспроможною державою на світовому ринку. Українські села мають великий туристичний потенціал: сприятливі кліматичні умови, різноманітні мальовничі ландшафти, багату флору і фауну. Поєднання досвіду європейських країн, щодо агротуризму дасть змогу відтворити та розвивати потенціал сільськогосподарської праці, підвищити зайнятість у сільській місцевості, збільшити доходи аграріїв та внески до державного бюджету, сформуванню новий напрямок розвитку сільського господарства, виробництво та збут.

Аграрний туризм має відігравати роль каталізатора у сприянні налагодженню структури економіки села, забезпеченню стабільності населення та заохоченню людей до організації сільськогосподарської діяльності на власній землі. Передумови розвитку агротуризму можна згрупувати згідно з рисунком 1.4.

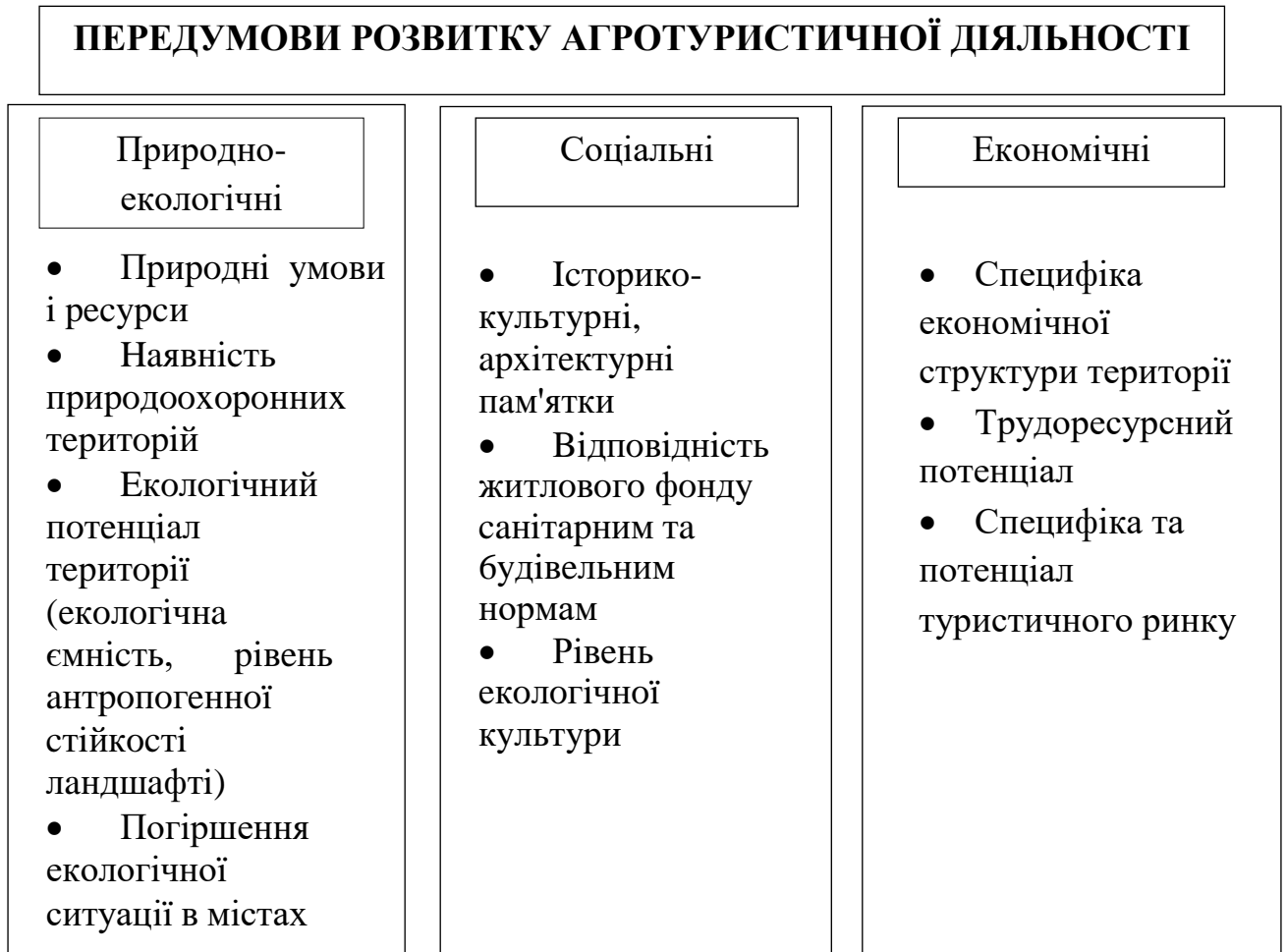

Рисунок. 1.5. – Передумови розвитку агротуристичної діяльності

Аграрний туризм забезпечує туристів спокійним відпочинком, а також є можливістю для сільських громад покращити умови життя та підвищити свій соціальний та культурний рівень. Це розглядається як стратегія вертикальної диверсифікації фермерських господарств, в якій сільськогосподарська продукція отримує додану вартість для задоволення ширших потреб і вимог споживачів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз туристичного потенціалу Івано-Франківської області, як передумови розвитку агротуризму

Івано-Франківська область характеризується потужними природними, культурними та історичними багатствами і вже давно є лідером за уподобаннями туристів. Туристична діяльність в районі надзвичайно різноманітна, в свою чергу агротуристична діяльність є одним із новітніх напрямків. Для більш детального її аналізу в регіоні розглянемо рисунок 2.1. На ній зображено карту туристичного потенціалу регіону.

Рисунок 2.1. Карта «Туристичний потенціал Івано-Франківської області»

Захоплююча первозданна краса, сільська місцевість, що зберігає національні традиції, оригінальні обряди та старовинні церкви – це далеко не всі туристичні особливості області. Ця територія також унікальна в історії, з великою кількістю пам'яток архітектури, культурно-ідеологічних центрів. Територія Івано-Франківської області порівняно невелика, але за характером рельєфу є одним із наймальовничіших регіонів України. М'яка зима характеризується середньою температурою -5°C і тепле літо ($+18^{\circ}\text{C}$) - допомагають організувати відпочинок та лікування протягом усього року.

Схили Карпат кілька місяців вкриті снігом, що дуже важливо для розвитку гірськолижних атракцій. На території області функціонує один з найбільших в Україні гірськолижних курортів – Буковель, який кожного року відвідують тисячі туристів.

Також досить розвиненим є піший туризм. В області є різноманітні піші маршрути в гори. Більшість вершин Карпатських гір знаходяться нижче 2000 м. Проте серед них знаходиться Говерла - найвища точка Українських Карпат, підкорити яку мріє чимало туристів.

Річки області розтікаються, утворюючи невеликі водоспади, які дуже цінні для водного туризму. Дністер є найпотужнішим ресурсом для водного відпочинку в області. Найдивовижнішим є Дністровський каньйон, загальною протяжністю 250 кілометрів. Флора і фауна каньйону унікальна, вкрита залишками лісової та лукової рослинності. Пам'яток історії на берегах річки більше, ніж на світових річках: близько 100 живих і неживих пам'яток світового значення, що зберегли унікальні зразки виходів скель. Розпочинається каньйон біля унікального відслонення юрського періоду, що закінчується в гирлі річки Збруч. Тому цей водний шлях є одним з найпопулярніших маршрутів для туристів.

Один з важливих показників для аналізу стану туризму в Івано-Франківській області - це кількість суб'єктів туристичної діяльності (табл.2.1). За допомогою цього показника можна визначити потенціал області для розвитку агротуристичної діяльності.

Таблиця 2.1.- Динаміка суб'єктів туристичної діяльності України

	2019	2020	2019	2020
	Кількість туроператорів та турагентів	Кількість туроператорів та турагентів	Рейтинг областей за наявністю туроператорів та турагентів	Рейтинг областей за наявністю туроператорів та турагентів
Україна	4441	3867		
Вінницька	87	79	14	14
Волинська	89	70	13	16
Дніпропетровська	429	431	1	1
Донецька	94	82	12	13
Житомирська	66	59	21	19
Закарпатська	84	72	16	15
Запорізька	146	147	7	6
Івано-Франківська	117	104	8	8
Київська	223	220	5	4
Кіровоградська	68	57	20	20
Луганська	44	37	23	23
Львівська	359	265	2	2
Миколаївська	84	89	16	11
Одеська	261	194	3	5
Полтавська	150	124	6	7
Рівненська	107	102	10	9
Сумська	104	85	11	12
Тернопільська	85	65	15	17
Харківська	253	234	4	3
Херсонська	73	54	19	22
Хмельницька	78	63	17	18
Черкаська	110	99	9	10
Чернівецька	77	55	18	21
Чернігівська	57	57	22	20

**Сформовано на основі статистичних даних*

Проаналізувавши статистичні дані по Україні стосовно суб'єктів туристичної діяльності ми розробили рейтинг областей і виявили, що лідерами є Дніпропетровська та Львівська області, нажаль Івано-Франківська область займає восьме місце в рейтингу. Станом на 2020 рік в Івано-Франківській області налічується 104 суб'єкти туристичної діяльності, що на 13 суб'єктів менше , ніж в 2019 році. В більшій мірі ці тенденції до зменшення спричинені пандемією COVID-19. Незважаючи на тенденцію область змогла втриматись в рейтингу на своєму місці, що свідчить про гнучкість її туристичної галузі.

Далі важливо розуміти, які області приваблюють та користуються популярністю серед іноземних та українських туристів. Для цього розглянемо та проаналізуємо туристичні потоки у 2020 році (табл.2.2).

Таблиця 2.2-Розподіл іноземних та внутрішніх туристів за регіонами

	Кількість обслугованих туристів, усього	У тому числі			Рейтинг областей за кількістю обслуговуваних туристів
		в'їзних (іноземних) туристів	виїзних туристів	внутрішніх туристів	
Україна	2360278	11964	2125702	222612	
Вінницька	26470	0	19118	7352	8
Волинська	10047	19	9164	864	17
Дніпропетровська	78100	0	73202	4898	2
Донецька	18672	0	14494	4178	11
Житомирська	11203	0	10513	690	16
Закарпатська	14669	0	12156	2513	13
Запорізька	33169	36	25517	7616	6
Івано-Франківська	62479	1569	10430	50480	3
Київська	47950	94	45151	2705	4
Кіровоградська	7774	0	6841	933	19
Луганська	3411	0	3373	38	20
Львівська	100824	357	76729	23738	1
Миколаївська	11103	0	10691	412	16
Одеська	28182	145	25201	2836	7
Полтавська	18993	0	17939	1054	10
Рівненська	19269	3	17976	1290	9
Сумська	12004	0	9161	2843	15
Тернопільська	8199	0	7586	613	18
Харківська	43989	4	36182	7803	5
Херсонська	13767	0	8234	5533	14
Хмельницька	11073	0	10271	802	16
Черкаська	15761	0	12370	3391	12
Чернівецька	7825	0	7287	538	19
Чернігівська	15849	0	14607	1242	12

**Сформовано на основі статистичних даних*

Проаналізувавши туристичний потік іноземних та внутрішніх туристів за 2020 рік, можна констатувати факт, що найпопулярніші області серед туристів це Львівська, Дніпропетровська та Івано-Франківська області. Така позиція підтверджує зацікавленість туристів та наявність туристичного потенціалу області.

Для детальнішого аналізу прослідкуємо динаміку туристичних потоків впродовж 2000-2020 років.

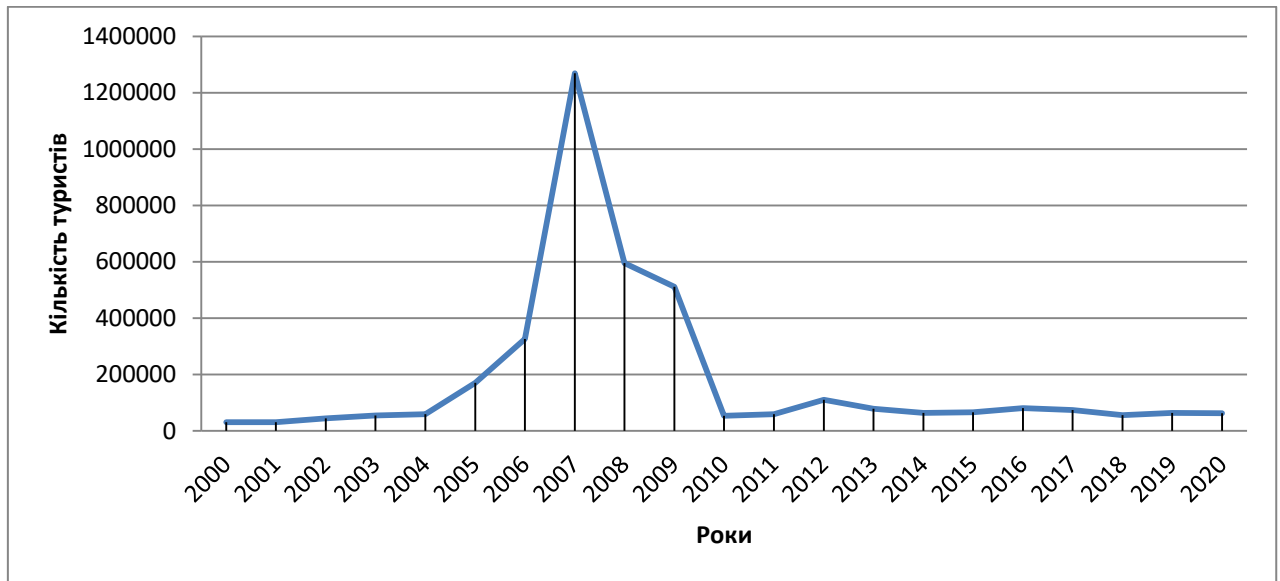

Рисунок 2.2. - Динаміка туристичних потоків Івано-Франківської області

З рисунку 2.2 ми бачимо тенденцію зростання кількості туристів впродовж 2004-2007 років. Саме в 2007 році область відвідали найбільша кількість туристів. Впродовж 2008-2010 років відбувалось різке скорочення кількості туристів. І вже з 2010 по 2020 рік відбувались незначні зміни у туристичних потоках, однією з причин є економічна нестабільність в країні, яка видозмінювалась політичними конфліктами, війною з Росією, а також останні роки пандемією корона вірусу. Тому судячи по динаміці ми можемо стверджувати, що Івано-Франківська область має значний туристичний потенціал і на даний період використовує його частково, тому потрібно стабілізувати ситуацію в країні, що допоможе розвитку туризму.

Івано-Франківська область одна із не багатьох, яка приймає іноземних туристів, які є важливим аспектом розвитку туризму, адже міжнародний туризм забезпечує фінансовий приплив в країни, а також стимулює цю сферу до удосконалення.

На рисунку 2.3. ми простежуємо динамічне зменшення туристів в кризові періоди для країни.

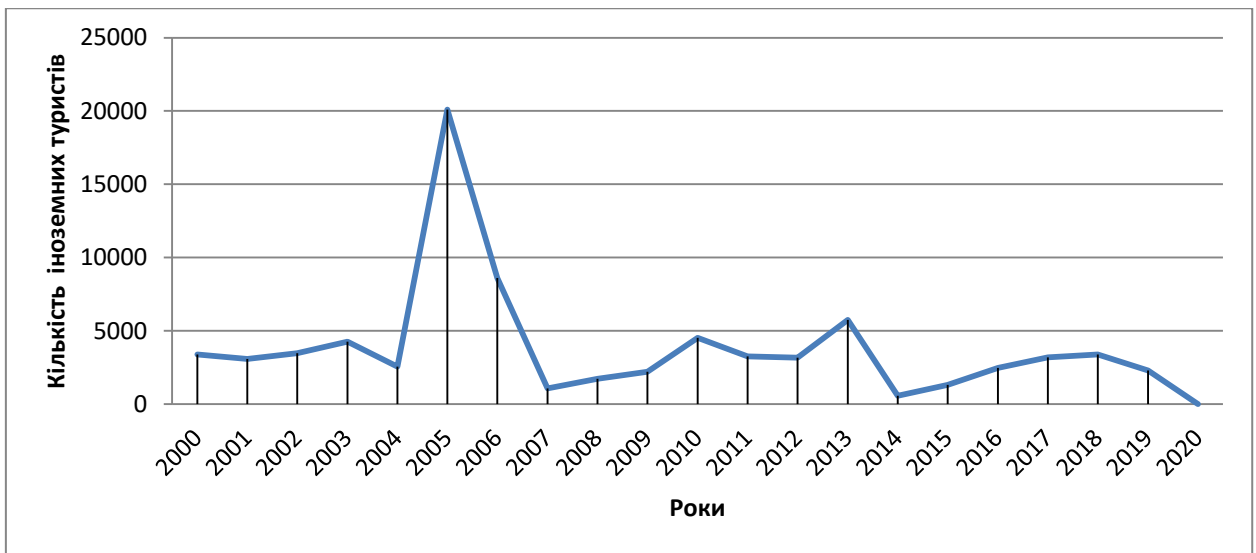

Рисунок. 2.3. – Динаміка іноземних туристів Івано-Франківської області

Найбільший приплив іноземних туристів відбувся у 2005 році, хоча пік туристичних потоків в області був в 2007 році, де частка іноземних мінімальна. Для розвитку туристичної галузі не менш важливими є саме іноземні туристи, збільшення їхньої кількості може забезпечити приплив іноземних інвестицій в область.

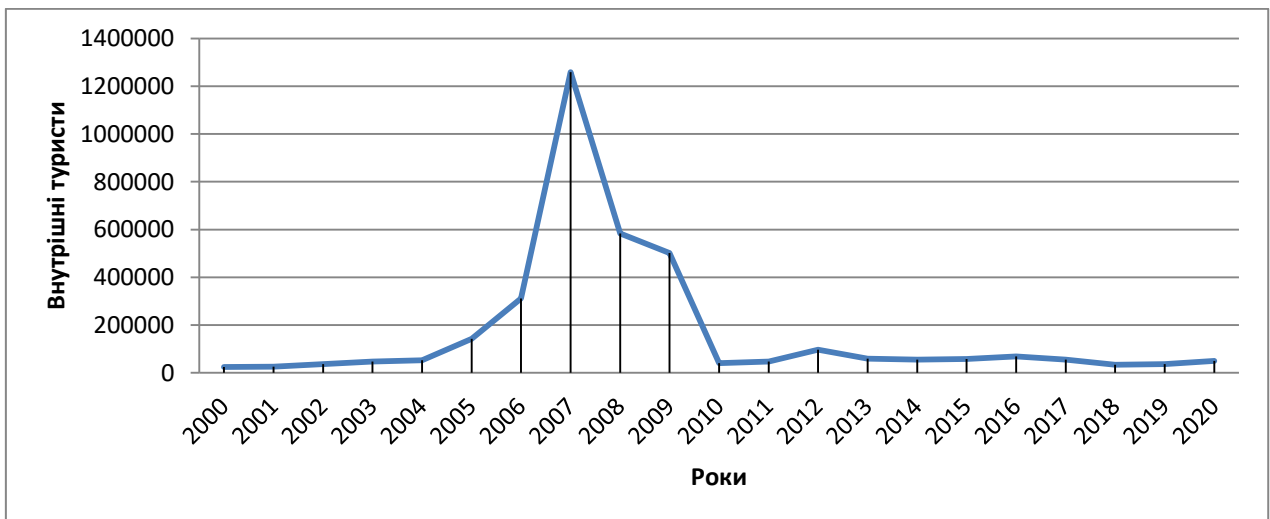

Рисунок 2.4. – Динаміка внутрішніх туристів Івано-Франківської області

Основу туристичної діяльності області складають внутрішні туристи (рис.2.4). Такий попит може бути рушійною силою для нових видів туристичної діяльності. Зокрема, дедалі частіше в області спостерігаються агротуристичні виставки, що чудово поєднують розвиток туристичного і аграрного сектору області.

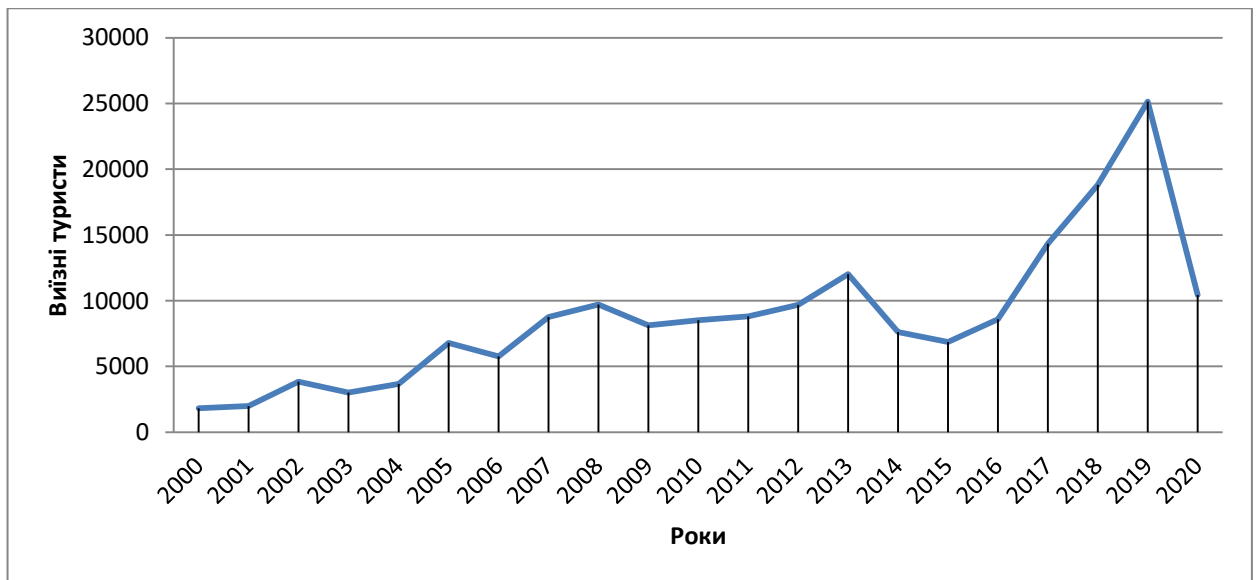

Рисунок. 2.5. – Динаміка виїзних туристів Івано-Франківської області

На рисунку 2.5 відображено динаміку виїзних туристів, ця динаміка свідчить про потребу в туристичних послугах та продуктах області, що аргументує перспективу розвитку туристичної діяльності. Як бачимо з рисунку, кількість виїзних туристів збільшується з кожним роком, українці бачать перспективу та престиж в виїзді за межі країни. Тому важливо створювати нові туристичні атракції, що зможуть зацікавити як іноземців так і українців. Спад виїзних туристів зафіксований в 2020 році у зв'язку із карантинними обмеженнями, сприяє розвитку різновидів туризму області.

Вище наведений аналіз показує що Івано-Франківська область має потенціал для туристичної діяльності, зокрема і для агротуризму, який ми досліджуємо. Значний попит на агротуристичні послуги спостерігався в період карантинних обмежень. Жителі міст виїжджали в села та приєднувались до вирощування овочів та фруктів, вивчали нові ремесла та заглиблювались в український культ села.

Варто зазначити, що агротуристична діяльність поєднує в собі аграрні, економічні, соціальні та туристичні аспекти. Тому розглянемо і проаналізуємо соціально-економічні передумови її розвитку. Розпочнемо з структури зайнятості населення Івано-Франківської області у сільській місцевості.

Рівень безробіття сільського населення України становить 10,4%. Івано-Франківська область має дещо нижчий рівень, який становить 6,8%. Це свідчить про розвиток сільських територій області та наявність робочих місць, що може забезпечити саме населення.

Для детальнішого аналізу дослідимо зайнятість населення за видами економічної діяльності, розглянемо на основі рисунку 2.6.

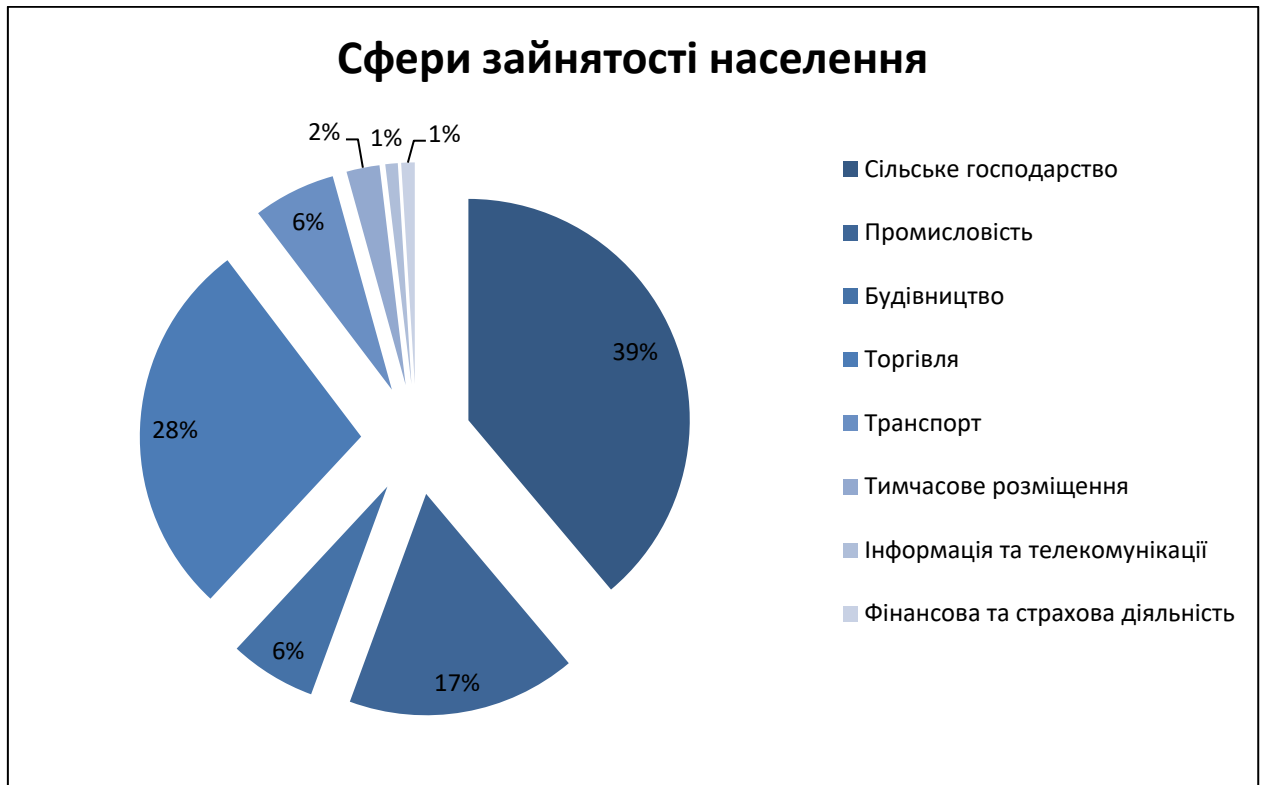

Рисунок 2.6. - Сфери зайнятості населення Івано-Франківської області

З рисунку можна зробити висновок, що найбільшу питому вагу в структурі зайнятості населення займає сільське господарство –39%, 28% припадає на торгівлю, 17% – на промисловість. Така структура свідчить про те, що Івано-Франківська область в більшій мірі аграрна. На зайнятість у сфері розміщення туристів припадає близько 2%, що також вказує на ступінь розвитку даного сектора.

Значний вплив на розвиток сільської території та на можливість зайняття агротуристичною діяльністю має забезпеченість земельними ділянками, розглянемо її на рисунку 2.7.

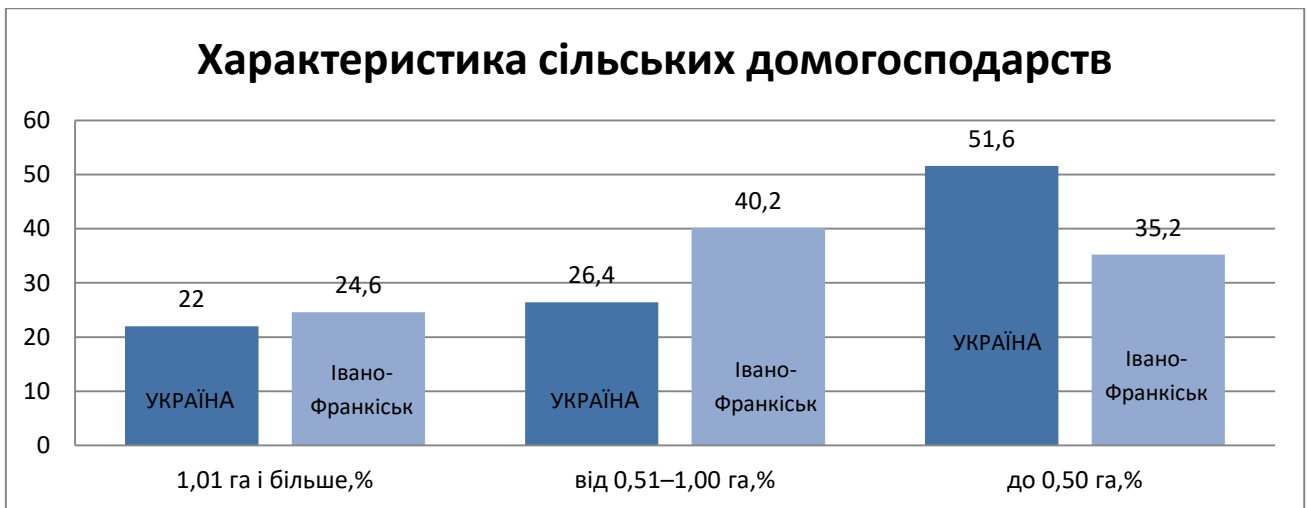

Рисунок 2.7. - Характеристика домогосподарств за площею землі, %

Аналіз даних показує, що в Івано-Франківській області менший розмір площі землі в розрахунку на одне домогосподарство. В середньому по Україні цей показник становить 1,23 га, а в області 0,82 га. В структурі земельних угідь області найбільша питома вага належить домогосподарствам, в яких розмір земельної ділянки від 0,51–1,00 га. Таких господарств по Україні 26,4%, по Івано-Франківській – 40,2%. Найменша питома вага домогосподарств, в яких більше 1 га на одне домогосподарство. Їх кількість: по Україні становить 22%, по області – 24,6%.

На основі даних таблиці розглянемо розподіл домогосподарств за якістю земельних ресурсів (рисунок 2.8).

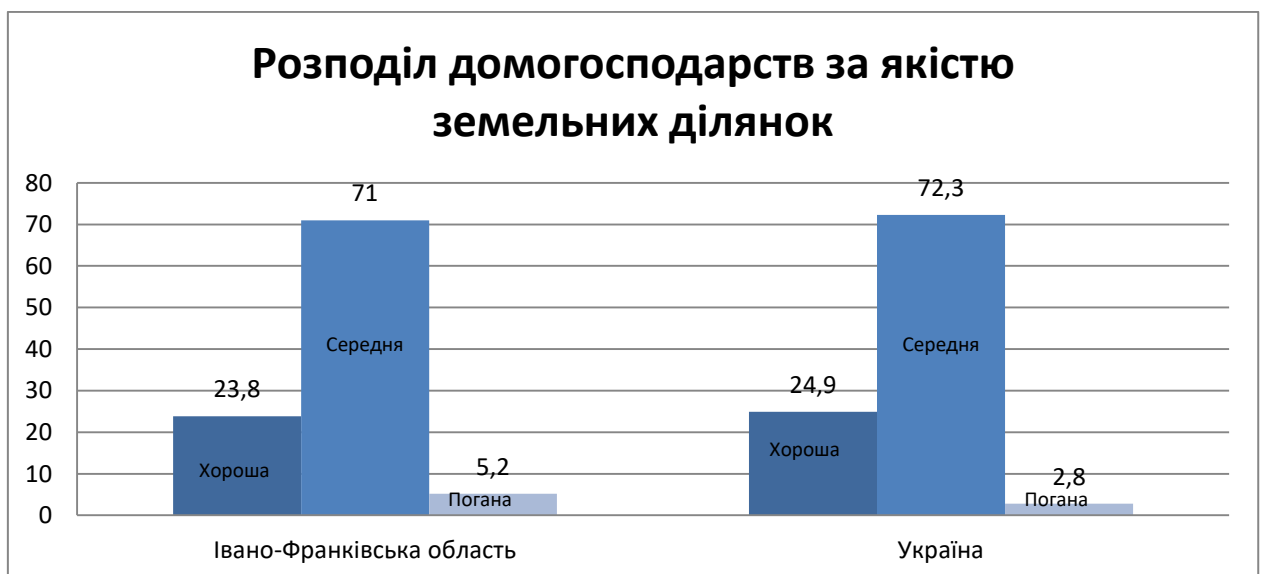

Рисунок 2.8. – Розподіл домогосподарств за якістю земельних ділянок, %

Для більш повної характеристики соціально-економічних умов розвитку агротуристичної діяльності важливе значення має статево-вікова характеристика сільського населення. Адже, агротуризм потребує значної робочої сили, що забезпечить ефективне його функціонування. Саме люди віком від 16 до 70 років, створюють попит на агротуристичні послуги, а жителі сіл в цій же віковій категорії забезпечують пропозицію щодо агротуризму.

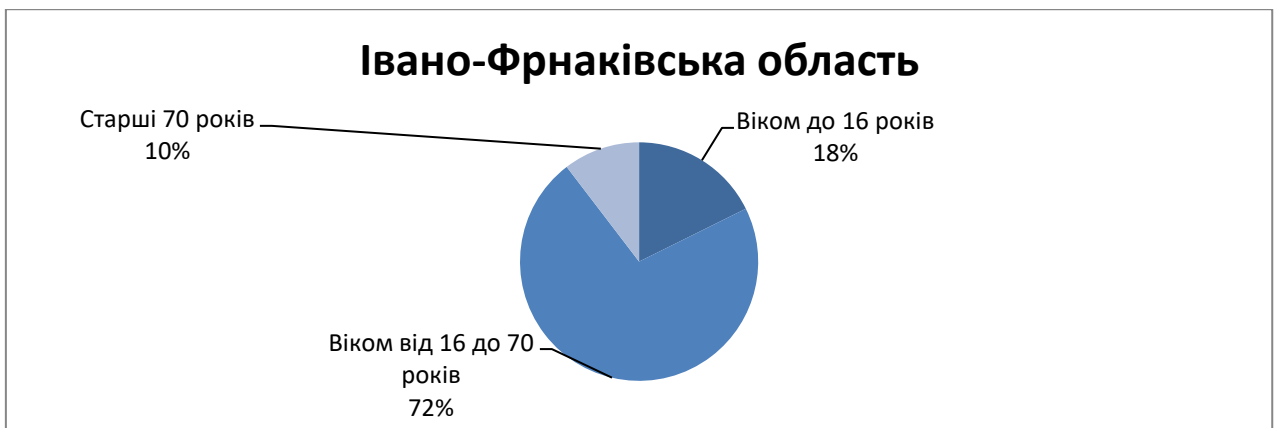

Рисунок. 2.9. – Вікова структура жителів сільських домогосподарств

З рисунку 2.9. ми бачимо, що в області основна частина населення віком від 16 до 70 років, це свідчить про потенціал області в плані працюючого населення. Також позитивним показником є те що населення віком до 16 перевищує на 8% показник населення віком старших 70 років, відповідно це показує, що в області немає тенденції до старіння.

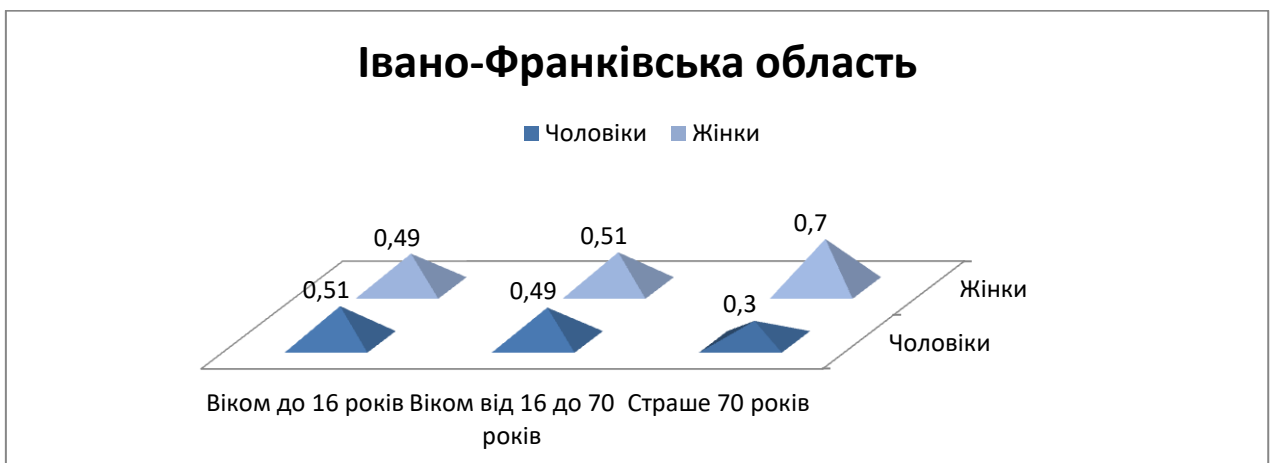

Рисунок 2.10. – Статево-вікова структура жителів домогосподарств, %

В загальній кількості членів сільських домогосподарств станом на 2020 рік найбільшу питому вагу становлять жінки. У віковій категорії до 16 років по області ми бачимо значне переважання чоловіків. Проте у старших вікових категоріях переважають жінки. Для доповнення характеристики трудових ресурсів селянських господарств проаналізовано віковий склад і виявлено, що середній вік чоловіків-голів селянських господарств 37,3 роки, в той час як по Україні 38,5 років, а середній вік жінок є 42,1 рік, при цьому по Україні 43,9 років. Така ситуація вказує на відсутність старіння сільського населення та відтворення трудового потенціалу, що в динаміці призведе до позитивних наслідків зростання та подальшого розвитку сільських територій держави.

Не менш важливим аспектом дослідження є характеристика домогосподарств за типом житла (рисунок 2.11).

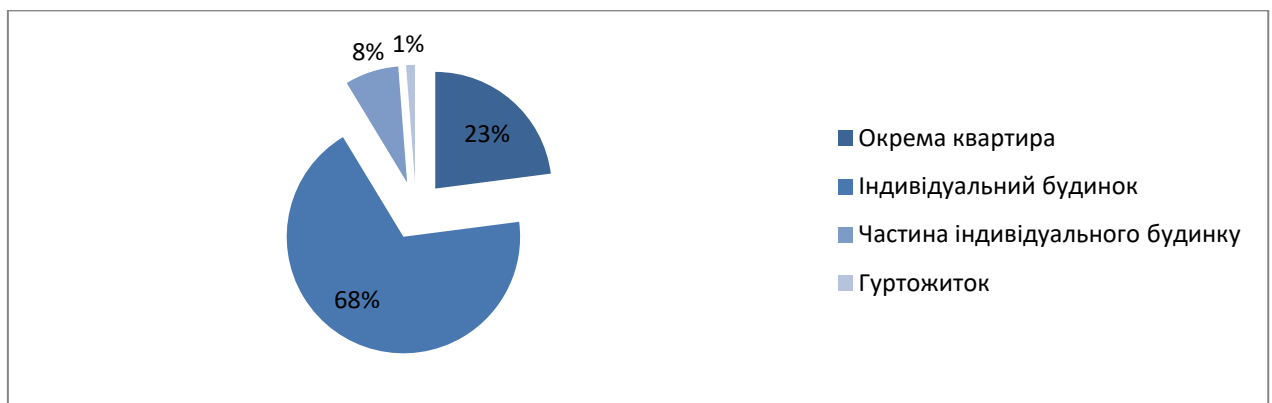

Рисунок. 2.11. – Структура житла сільських домогосподарств в області

З рисунку можна зробити висновок, що майже половина домогосподарств володіє індивідуальними будинками, які можуть бути використані як база розміщення при здійсненні агротуристичної діяльності.

Ступінь облаштування житла домогосподарств області розглянемо на основі рисунку 2.12. З результатів ми бачимо, що 80,2% домогосподарств країни мають водопровід, 85,9% – централізоване газопостачання, 79,3% – ванну чи душ, що свідчить про прагнення до покращення побутових умов.

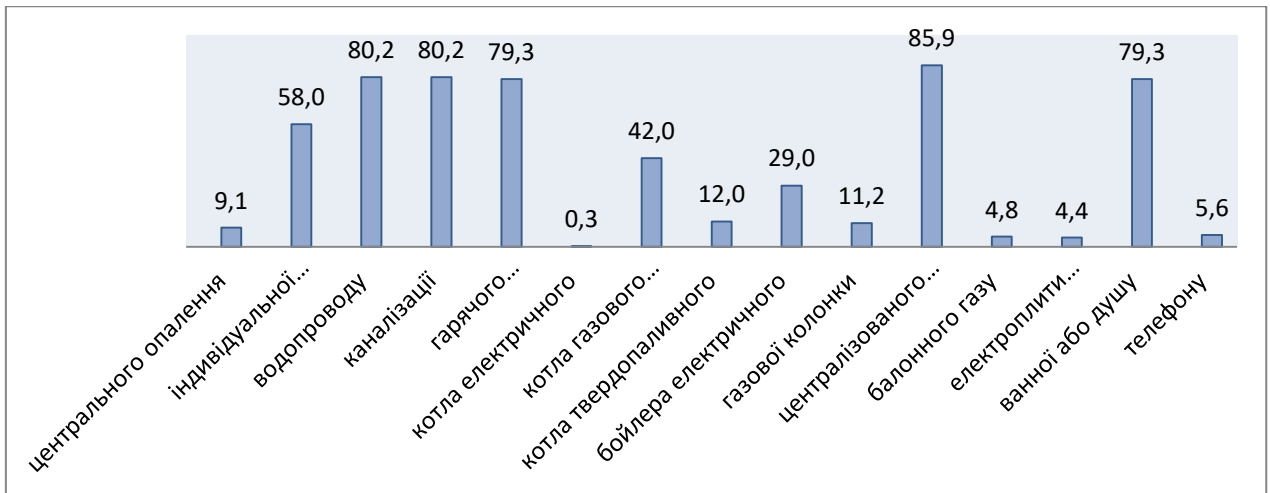

Рисунок 2.12. – Облаштування житла сільських домогосподарств в області

Сільська місцевість характеризується певними відмінними рисами. Як правило, це значна житлова площа, але відсутність комфортних умов, що є одним із стримуючих чинників залучення туристів у сільську місцевість. Рівень задоволеності домогосподарств умовами проживання розглянемо на основі рисунку 2.13.

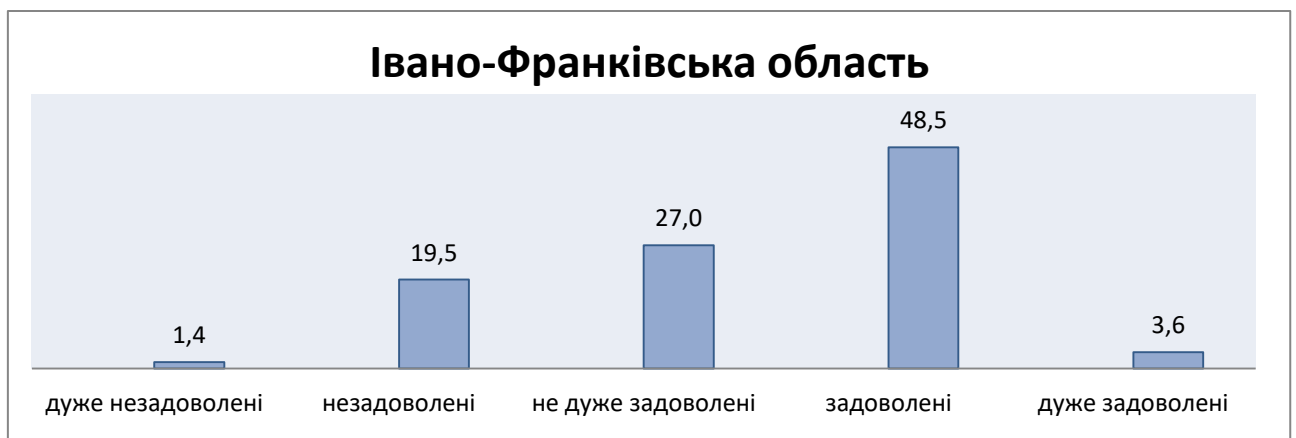

Рисунок 2.13. Рівень задоволення умовами житла домогосподарств

Аналіз показників діаграми вказує на те, що більшість домогосподарств (48,5%) задоволені умовами свого проживання, 3,6% дуже задоволені, 27% не дуже задоволені, 19,5% – незадоволені, і лише 1,4% визнали повну незадоволеність умовами проживання.

Отже, Івано-Франківська область має потужний туристичний потенціал на основі якого можна розвивати агротуристичну діяльність, яка створить нові можливості не лише для туристів, а й для жителів сільських місцевостей.

2.2. Дослідження агротуристичної діяльності Івано-Франківської області та виявлення проблем її розвитку

Україна має великий потенціал для розвитку агротуризму, у сільській місцевості налічується близько 200 тис. приватних садиб, які можуть надавати якісні послуги сільського туризму. Дослідження показали, що більшість господарств України зосереджена в західному регіоні, особливо у Львівській, Закарпатській та Івано-Франківській областях.

Таблиця 2.4. – Частка кількості агросадиб в розрізі областей України

№	Область	Кількість агросадиб, одиниць	Від загальної кількості в Україні, %
1	Вінницька область	73	1,15
3	Волинська область	375	5,92
4	Дніпропетровська область	45	0,71
5	Донецька область	4	0,06
6	Житомирська область	38	0,60
7	Закарпатська область	493	7,78
8	Запорізька область	56	0,88
9	Івано-Франківська область	2179	34,40
10	Київська область	59	0,93
11	Кіровоградська область	138	2,18
12	Луганська область	5	0,08
13	Львівська область	1157	18,26
14	Миколаївська область	124	1,96
15	Одеська область	372	5,87
16	Полтавська область	154	2,43
17	Рівненська область	130	2,05
18	Сумська область	23	0,36
19	Тернопільська область	63	0,99
20	Харківська область	49	0,77
21	Херсонська область	287	4,53
22	Хмельницька область	163	2,57
23	Черкаська область	42	0,66
24	Чернівецька область	274	4,33
25	Чернігівська область	32	0,51
	Разом	6335	100

Як бачимо з таблиці, в Івано-Франківській області наявна найбільша кількість агросадиб, що свідчить про потужності розвитку цієї діяльності. Агротуристична діяльність Івано-Франківської області має потенціал для нарощення темпів розвитку, проте цей процес сповільнює ряд факторів. З метою визначення факторів сповільнення розвитку агротуризму було проведено анкетування з представниками агробізнесу та потенційними споживачами агротуристичних послуг. Крім того, завданням дослідження було підвищення проінформованості мешканців громад щодо стану та перспектив розвитку агротуризму в сільській місцевості Івано-Франківської області. Для дослідження було зібрано 200 анкет, на основі яких ми можемо відобразити основні проблеми розвитку агротуристичної діяльності. На рисунку відображено структуру опитаних.

Рисунок 2.14. – Розподіл респондентів опитування за категоріями, та їхня частка в загальній структурі опитаних

Питання складені таким чином: половина питань стосувались безпосередньо проблем розвитку, інша половина була спрямована на виявлення успішних аспектів, переваг розвитку агротуристичної діяльності, а також щодо ідентифікації та означення перепон та загроз розвитку агротуризму в області.

Одним з головних питань в анкетуванні є привабливість агротуристичних послуг, на рисунку 2.14 відображено результати.

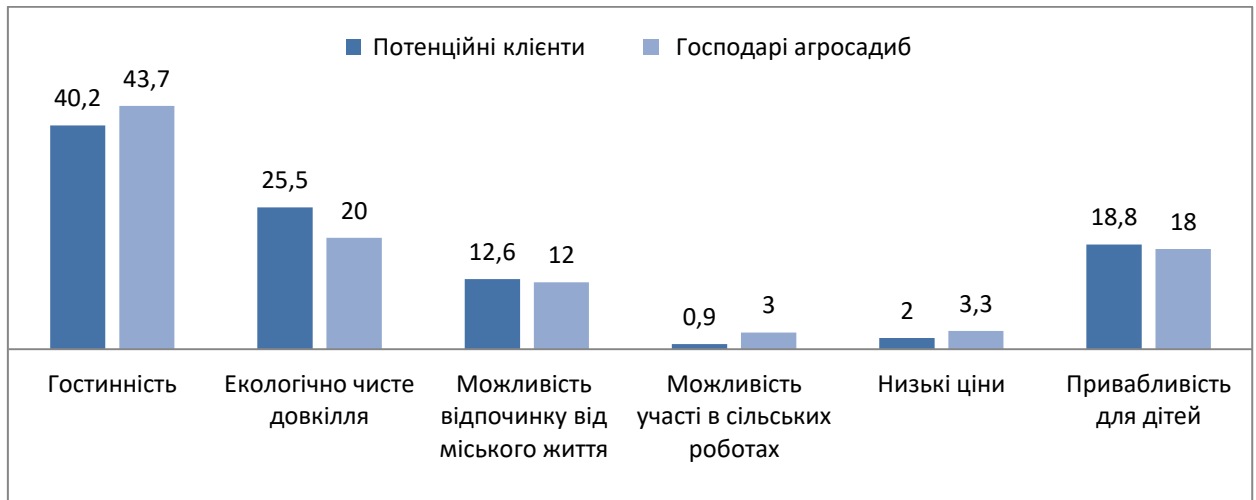

Рисунок 2.15. – Основні мотиви привабливості агротуризму, %

З рисунку ми бачимо, що гостинність є найвагомим фактором розвитку агротуризму, проте господарям агросадиб варто зрівноважити цей фактор до рівня, що відповідає потенційним споживачам, зокрема зменшити на 3,5%. Наступним чинником, що мотивує користуватись агротуристичними послугами є екологічно чисте довкілля, потенційні споживачі надають цьому мотиву на 5,5 % більше, ніж власники агросадиб. Не менш важливим є фактор привабливості агротуризму для дітей, пов'язано це з пізнавальною функцією особливо для жителів великих міст. Самобутність Івано-Франківської області розширює горизонти пізнання культури України, як для іноземців так і для внутрішніх туристів. Також ми бачимо фактор низьких цін займає незначну частку, що піднімає планку прибутковості господарств і нівелює твердження про агротуризм, як дешевий вид туризму. Прослідковуємо тенденцію, що клієнти не бажають активно брати участь в аграрній діяльності, проте їм подобається спостерігати процеси в сільських господарствах. По багатьох позиціях спостерігається співпадіння загального бачення привабливості агротуристичної діяльності між споживачами та господарями. Це означає, що існує досить високий ступінь розуміння між цими двома категоріями.

В анкетуванні ми задали питання які мотиви спонукають до агротуристичної діяльності, що допомогло зрозуміти передумови її розвитку, результати висвітлено на рисунку 2.15.

Рисунок 2.16.- Мотиви, що спонукали до агротуристичної діяльності

На рисунку ми бачимо, що основним поштовхом до агротуристичної діяльності є наявність продукції, яку потрібно реалізовувати, тому агротуризм виступає, як альтернативний ринок збуту. Привабливе розташування господарства та бажання додаткового доходу є не менш важливими мотивами для розвитку агротуризму. Також ми бачимо, що наявність інформації про перспективи розвитку агротуристичної діяльності та незначні вкладення в цю діяльність займають найменшу частку в нашому опитуванні, тому вони є незначними мотиваторами.

Агротуристичні послуги надаються на базі особистих селянських господарств. В основному туристів приймають господарі в особистих оселях. На базі анкетування ми виявили, що в 60% власників агросадиб менше 10 спальних місць, це свідчить про обмежені можливості задовільнити агротуристичні потреби, адже кількість туристів обмежена наявністю спальних місць. У зв'язку з цим ми дослідили тривалість перебування в агросадих клієнтів, відображено на рисунку 2.16.

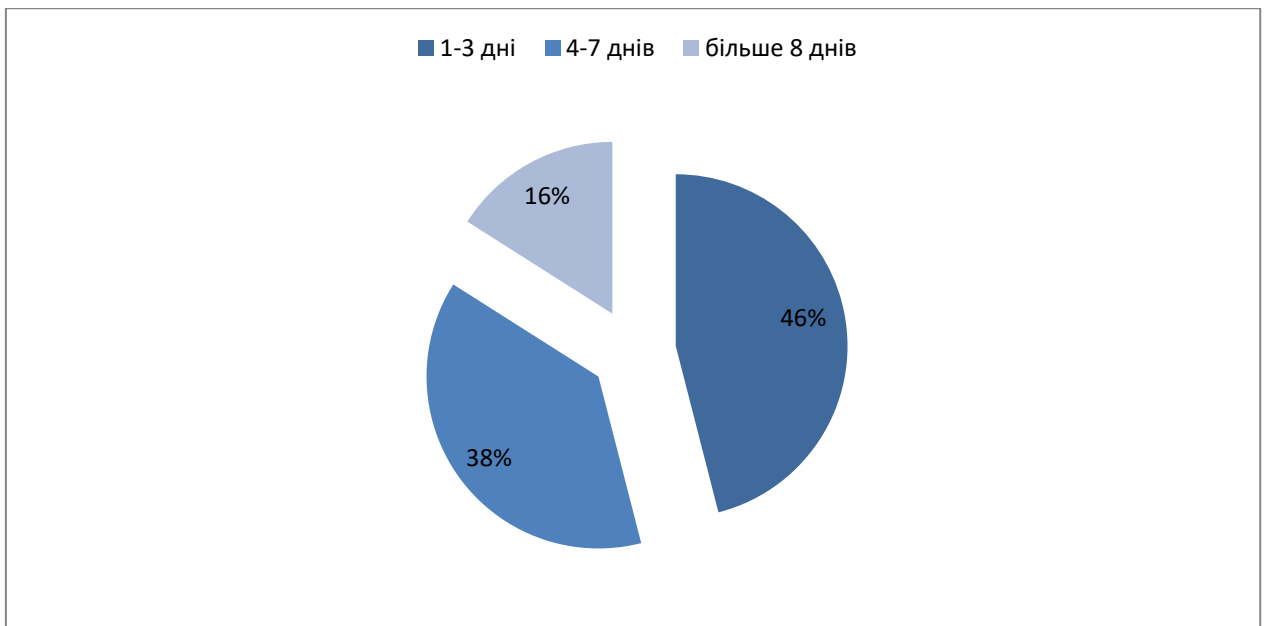

Рисунок 2.17.- Тривалість перебування туристів в агросадибах

На основі дослідження можемо стверджувати, що агротуризм є короткостроковим типом відпочинку, адже більшість респондентів не готові відпочивати в агрооселях більше 3-х днів. 38 % опитаних готові проводити до тижня часу в агрооселях і тільки 16% можуть насолоджуватись таким відпочинком більше тижня часу.

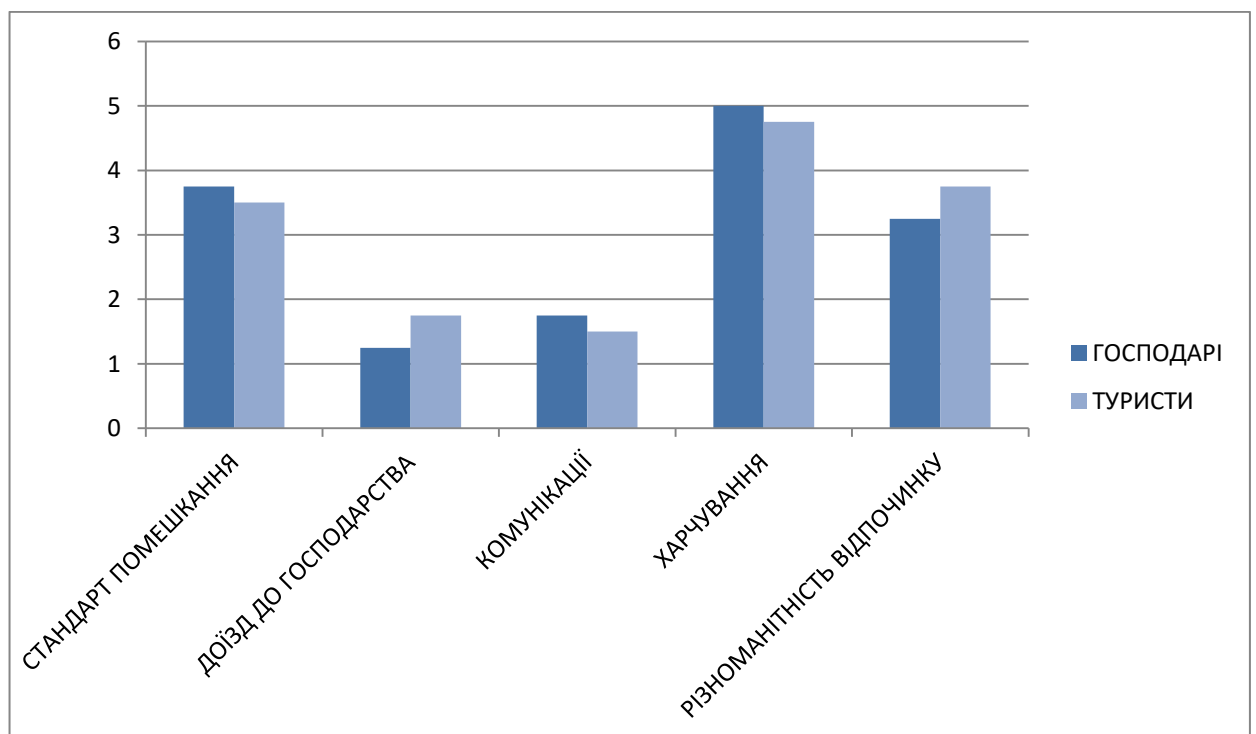

Рисунок 2.18.- Фактори, що впливають на вибір туриста щодо агросадиб

Також було запропоновано оцінити важливість факторів, які впливають на вибір агросадиби та співставлено важливість цих критеріїв з точки зору господарів та туристів, результати відображено на рисунку 2.17.

Отже, найважливішим критерієм при виборі агросадиби для відпочинку є харчування, якість та різноманітність якого є перевагою агротуристичної діяльності. Харчування в агротуризмі розглядається в двох аспектах: перший – їжа, як культурна спадщина, адже саме в сільській місцевості збереглися стародавні українські страви, секрет яких передається з покоління в покоління; другий – екологічність та можливість долучитися до вирощування овочів або виготовлення сирів.

Важливими факторами при виборі агросадиб є різноманітність відпочинку та стандарти помешкання. Слід зауважити, що опитані туристи надають більшу значимість різноманітності відпочинку, ніж стандартам помешкання. Тому важливо урізноманітнювати туристичні послуги.

Транспортна інфраструктура є досить важливою проблемою для господарств, тому що вони не в силах забезпечити фінансування ремонту доріг, а доїзд до господарств, як бачимо, відіграє значну роль, туристи готові відмовитись в його користь від комунікацій. Тому господарям слід звертатись до місцевої влади за допомогою у вирішенні цього питання.

Будь-який вид туризму базується на поширенні інформації про свою діяльність на різних просторах та систематизованих базах. Зокрема дані про розвиток туризму ми знайшли в статистичних збірниках області та України. Нажаль агротуристична діяльність сьогодні не відокремлена на державному рівні, тому і немає систематизованої інформаційної бази.

Тому наступним етапом дослідження є ефективність просторів поширення інформації про агротуризм. Для цього було опитано туристів звідки вони дізнаються про агротуристичну діяльність, а також господарів про способи реклами господарств. Результати відображено на рисунку 2.18.

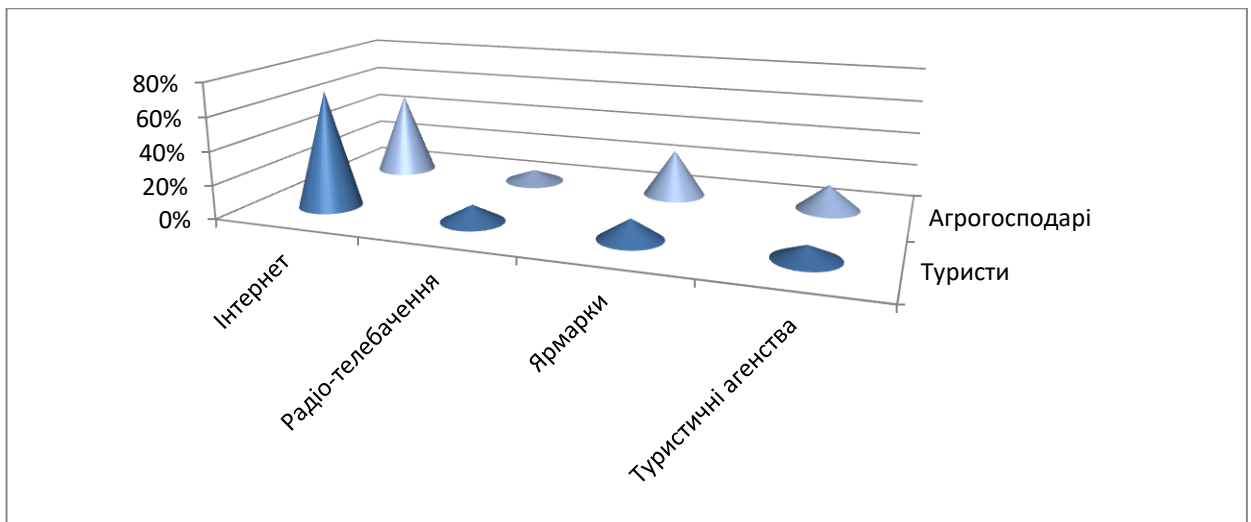

Рисунок 2.19- Інформаційні простори агротуристичних господарств

Як видно з рисунку, найпотужнішим простором розповсюдження інформації сьогодні є інтернет. Господарі садиб мають завищені очікування щодо ефективності реклами своєї діяльності на ярмарках та за рахунок туристичних агенств. І хоча в наш час, завдяки мережі Інтернет, є великі можливості для отримання будь-якої інформації, агротуристична діяльність залишається поза увагою суспільства і державних органів нашої країни. Для того, щоб успішно розвивати даний напрям, підтримка держави просто необхідна. Важливе значення в цьому випадку має допомога в інформаційному супроводі.

Як свідчать анкетні опитування, агротуристична діяльність має нерівномірний попит протягом року (рис.2.18).

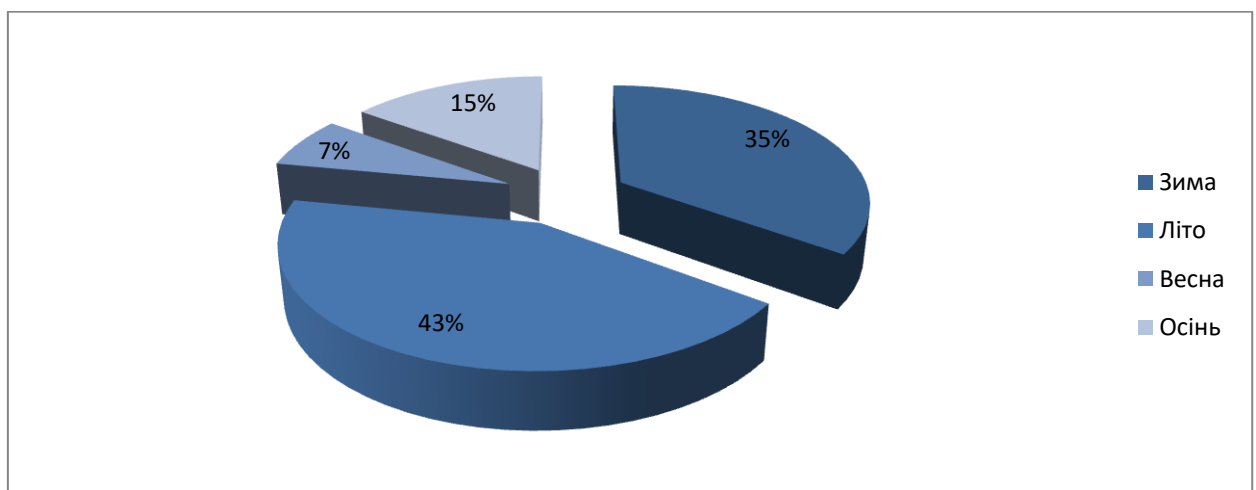

Рисунок 2.20 – Сезонність агротуристичної діяльності в області

Як бачимо на рисунку, агротуризм в області найбільш популярний в літній період. В цей період туристам пропонується великий вибір товарів та послуг. Зазначимо, що в зимовий період частина туристів, які відпочивають в агросадибах становить 35%. В основному це та частина подорожуючих, котрі в значній мірі націлені на зимовий відпочинок в агросадибах наближених до місць, де можна займатись гірськолижними та іншими видами спорту, через обмеженість відповідних курортів та турбаз щодо прийому відпочивальників. Особливо багато туристів відвідує такі садиби біля гірськолижних курортів у зимові свята. Найменша кількість туристів (22%) припадає на весняно-осінній період, що в цілому сприяє згладжуванню сезонності праці селянської родини. Такий розподіл відвідувачів агросадиб у цей період має декілька причин. По-перше, більша частина агротуристів працездатного віку є зайнята. По-друге, у цей період проводяться інтенсивні весняно-польові та осінні роботи. По-третє, така сезонність відвідувачів агросадиб є достатньо прийнятною, закономірною, а також взаємовигідною для обох сторін.

Розвиток агротуристичної діяльності залежить від попиту, а він в свою чергу від багатьох факторів, їх систематизовано на рисунку.

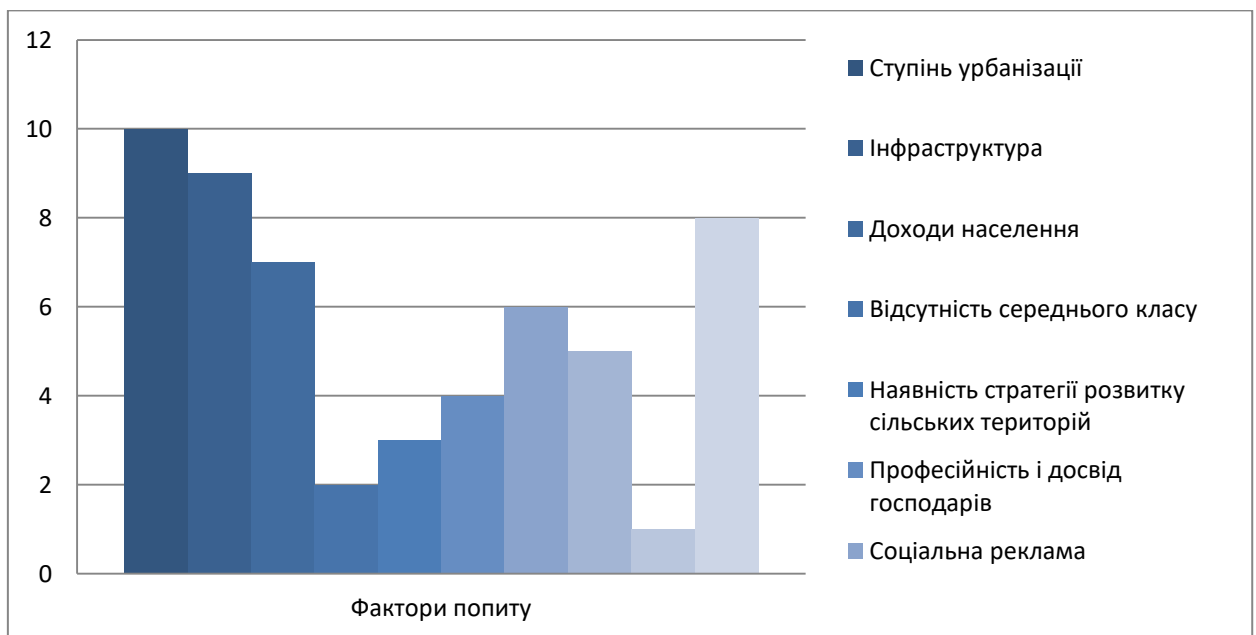

Рисунок 2.21 - Рейтинг факторів, що впливають на попит агротуризму

До першої групи факторів віднесемо ступінь урбанізації та щільність населення. Даний фактор за впливом є прямим. У великих промислових містах, де спостерігається значний рівень урбанізації та висока щільність населення на одиницю площі території, спостерігається значно вищий рівень попиту на послуги агротуризму, ніж, скажімо, у тій місцевості, де нижчий цей показник. Саме тому великі міста є стабільним джерелом постачання туристів. Так як Івано-Франківська область не є промисловою, а більш аграрною, тому їй потрібно орієнтуватись на туристів з інших міст.

Другим фактором попиту є рівень доходів населення. Зайняття туризмом, як відомо, можливе лише за умови наявності певного стабільного фінансового забезпечення. Також не менш важливим є рівень доходів туристів, адже туристи з більшим рівнем доходу користуються ширшим пакетом послуг, відповідно агровласники мають можливість додаткового доходу.

Третій фактор - орієнтація споживачів на імпорт туризму. Імпорт туризму означає, що громадяни в Україну ввозять туристичні враження від закордонних поїздок, але це супроводжується вивезенням грошових коштів із країни. Причиною є те, що наші співвітчизники порівняно недавно відкрили для себе закордонні подорожі, ця тенденція поки що є стабільною в державі. Розвиток агротуризму сприятиме, в певній мірі, поширенню внутрішнього туризму. В період пандемії COVID-19, виїзд за кордон був обмежений, тому агротуризм став альтернативним видом відпочинку.

Четвертим фактором є інфраструктура сільських населених пунктів та агросадиб. Ця причина є важливою для формування попиту, оскільки більшість потенційних споживачів туристичного продукту прагнуть отримати туристичну послугу в комфортних умовах. Для справедливості слід відзначити, що серед споживачів агропродукту існує ще й інша частина громадян, для яких рівень комфорту не є принциповим питанням і які прагнуть відпочинку саме в тих місцях, де відсутній вплив людини чи технологій на стан навколишнього природного середовища.

П'ятий фактор – відсутність комплексної державної стратегії розвитку агротуристичної діяльності, що суттєво стримує розвиток цієї сфери. В умовах відсутності загальнонаціональної програми розвитку агротуризму дуже важко сформуванати громадську думку та попит на послуги, саме тому цей вид діяльності не отримує масового поширення.

Наступний фактор, який можна виділити, це відсутність досвіду розвитку агротуризму як серед населення, так і серед органів державної влади. Агротуризм для України є новим явищем, саме тому важливого значення набуває отримання знань, навиків з організації його ведення на основі впровадження зарубіжного досвіду, організації консультаційних послуг, стажування з метою підвищення рівня і якості туристичного продукту.

Не менш вагомий вплив на формування попиту відіграє відсутність соціальної реклами цього виду туристичної діяльності та престижності споживання. Наявність соціальної реклами агротуристичного продукту допоможе сформуванати позитивну громадську думку, що в кінцевому підсумку призведе до зростання попиту та збільшення кількості споживачів у цій сфері. Також негативним є факт, що більшість туристів не вважають агротуризм престижним.

Брак інформації та досвіду споживання продукту агротуристичної діяльності серед потенційних споживачів є восьмим фактором впливу на попит. Як відомо, туриста дуже важко змусити повертатися у ті місця, де він вже був, але агротуризм має мотиви, які передбачають можливість такого повернення. В даному випадку на попит буде впливати досвід, отриманий іншими відпочиваючими у певному середовищі, а його відсутність та дефіцит інформації не сприятиме зростанню туристичного попиту на послуги туризму та його популяризації серед населення.

Дев'ятим фактором є значний соціальний розрив між багатими та бідними. Сьогодні у світі найбільш інформативним показником щодо рівня соціально-економічного розвитку є показник ВВП на одну особу.

За цим показником усі країни поділяються на три групи: високорозвинені, в яких формується попит на туризм, зокрема і на аграрний; середньо розвинені – існує дуже велике коливання між рекреаційними потребами багатих і бідних, задовольняються, переважно, потреби «еліти»; для третьої групи країн, які розвиваються, характерним є відпочинок в домашніх умовах. Проблема України в тому, що практично відсутній стабільний середній клас населення, який має платоспроможний попит на туристичні послуги, має можливість витратити кошти як на зовнішньому, так і на внутрішньому туристичному ринку, цікавиться історією, культурою, етнографією, тобто, всім тим, що пропонує агротуризм.

Психологічні мотиви також мають значний вплив на попит агротуристичної діяльності. Оскільки саме психологічний стан є визначальним у прийнятті рішення про необхідність споживання продукту, який пропонується агросадибою та її господарями. Під вплив цього фактора ми зарахуємо і вікову структуру населення, яка має різні мотиви, потреби і очікування від споживання послуги. Одні туристи мають намір знайти тихе умиролюбне місце, де вони зможуть відпочити від навколишньої метушні. Інші в свою чергу розглядають агротуризм, як пізнавальний елемент, тому хочуть максимально зануритись у сільське життя.

З проведеного опитування слід зробити висновок, що на попит агротуристичних послуг найбільший вплив має показник ступеня урбанізації. Найменший вплив здійснює орієнтованість споживачів на туристичний ринок. Це можна пояснити тим, що у туризмі існує поняття престижності споживання, яке проявляється орієнтацією споживача на відпочинок виключно на дорогих курортах.

2.3. SWOT-аналіз агротуристичної діяльності Івано-Франківської області

Сьогодні широко використовується метод SWOT-аналізу, який дає можливість охарактеризувати внутрішні та зовнішні фактори, які можуть опосередковано та безпосередньо впливати на ефективність бачення майбутньої стратегії розвитку агротуризму. За результатами SWOT-аналізу визначено головну мету розвитку агротуристичної діяльності як підприємницької та з'ясовано найважливіше завдання для її досягнення.

Загальна оцінка передумов розвитку аграрного туризму в Івано-Франківській області базуються на діагностиці сильних і слабких сторін. Аналіз економічних переваг і недоліків має на меті визначення її позиції на конкурентному ринку. Він може визначити основні переваги економіки та її можливі недоліки, які можуть становити загрозу розвитку та стати слабкою ланкою захисту конкуренції. Виявивши переваги та недоліки, ми отримаємо відповіді на питання, як використати його переваги для покращення умов подібних господарств, як усунути слабкі сторони чи зменшити інтенсивність їх впливу. Це допоможе з'ясувати, чи є у господарства передумови для роботи на тому чи іншому ринку агротуризму.

З проведеного дослідження можна зробити висновок, що Івано-Франківщина є, в основному, є аграрним регіоном, але має достатній потенціал для розвитку туристичної діяльності.

Основною метою розвитку агротуризму на основі SWOT-аналізу є створення необхідних умов на засадах підприємницької діяльності, підвищуючи тим самим рівень соціально-економічного розвитку сільських територій області. Важливими факторами, що впливають на розвиток агротуристичної діяльності, є наявні трудові та земельні ресурси, гармонійний аграрний культурний ландшафт, чисте довкілля, низька щільність населення, безкоштовне житло, багаті природні ресурси та історико-культурна спадщина.

Рисунок 2.22. – SWOT-аналіз розвитку агротуристичної діяльності Івано-франківської області

Аналіз рисунку показує ряд сильних сторін області на основі яких варто базуватись агротуристичній діяльності. Зокрема варто зазначити що Івано-франківська область має ряд факторів, що забезпечують ефективний розвиток агротуризму на відміну з іншими областями. Також слід звернути увагу на можливості, їх нажаль не багато, проте вони змістовні та перспективні. Їх реалізація потребує фінансування, але їх можна не тільки окупити, а й підвищити імідж області в цій сфері за рахунок них. Що стосується перерахованих слабких місць і загроз, то вони вже є закріплені в стратегіях розвитку області та країни з метою їхньої ліквідації та збільшення можливостей.

Для подальшого розвитку агротуристичної діяльності потрібно зосередитись на таких аспектах:

- створенні єдиної нормативно-правової бази, що забезпечить контроль діяльності.
- розробці системи класифікації агросадиб.
- систематизації інформації у відповідних центрах, зокрема у містах обласного значення, що у свою чергу розширить кругозір міських жителів та зацікавить їх побувати в агросадибах, які знаходяться неподалік.
- розробці стратегій розвитку діяльності відповідних реаліям сьогодення.
- прогнозуванні можливих сценарії розвитку враховуючі загрози, що можуть стримувати розвиток та розробці заходів що можуть зменшити негативний вплив наслідків від виникнення загроз.
- інтенсифікації діяльності, підвищуючи її якість.
- модернізації та диверсифікації, варто шукати нові види розваг та збільшувати пропозицію послуг.

Отже, агротуристична діяльність в Івано-франківській області має ряд факторів що забезпечують її розвиток, проте є ще чимало важливих моментів які потрібно вирішити, щоб розвиток діяльності не стримувався.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Розвиток агротуризму на основі інновацій

Інноваційні стратегії в агротуристичній діяльності робить її гнучкою і надають можливість швидко трансформуватися в іншу, коли ринок змінюється. Інновація – це процес перетворення нових концепцій і знань у нові продукти та послуги. Як свідчить зарубіжний досвід аграрного туризму, впровадження інновацій зазвичай відстає надовго. Суть інновацій агротуризму ґрунтується на припущенні, що туристи, які вирішили сьогодні відпочити в сільській місцевості, шукають ідею, яка може виправдати їхні очікування та здивувати їх. Інновації можуть включати розробку з нуля, оригінальні туристичні продукти, а також додавання інновацій, таких як розвиток професійного маркетингового середовища для природних і культурних якостей у конкретних сферах.

Інновації є ключем до конкурентоспроможності господарства, оскільки об'єкти повинні продовжувати працювати, змінюватися та прагнути дивувати відвідувачів новими агротуристичними продуктами та пропозиціями. Аграрний туризм повинен постійно змінюватися, оскільки стабільність часто означає стагнацію і веде до втрати конкурентоспроможності. Впровадження інновацій в агротуристичну діяльність є одним із ключових факторів розвитку сільської місцевості та соціально-економічного розвитку країни. Впровадження інновацій аграрного туризму є рушійною силою його розвитку. Якщо немає змін та інновацій, які зазвичай супроводжуються вимогами часу, неможливо рухатися вперед у цій сфері та успішно розвивати свій агротуристичний бізнес. Інноваційність агротуризму необхідно розглядати з точки зору новизни-інновації та вдосконалення нового творіння.

Протягом періоду профілактики та боротьби з епідемією в агросадибах також було помічено деякі нововведення в сервісі: контроль температури тіла гостей при заселенні, вечеря без гостей на громадському

столі, забезпечення харчуванням безпосередньо на фермі, кінотеатри під відкритим небом працюють за графіком; скасування спільних танців; заборони збирання гостей біля вечірнього багаття; надання послуг за особистим розкладом, щоб гості не перетиналися; дезінфекція; наявність паспорта вакцинації.

Під час пандемії, коли більшість туристичних визначних пам'яток закриті та обмежений доступ виїзду за кордон, варто зосередитись на потребі урізноманітнення відпочинку для сімей, тому пропонуємо декілька інноваційних-програм, що допоможуть зацікавити потенційних туристів:

- Програми «Єдина родина» і «Аграрний туризм вихідного дня»;
- Бізнес-консалтинг;
- Інтернет-магазин;
- Технічне оснащення агросадиб;
- Розширення агротуристичних кордонів через соціальні мережі;
- Екостандартизація агротуристичної діяльності;

Першими розглянемо інноваційні-програми «Єдина родина» і «Аграрний туризм вихідного дня». Відповідно до них агротуристична діяльність розглядається насамперед як гарний, якісний сімейний відпочинок з дітьми. Звичайно, тут відпочивають різні групи туристів, і вони мають на це право. Однак сімейні канікули, проведені в агросадибі, можуть допомогти вам налагодити емоційні зв'язки між членами сім'ї та навчити підростаюче покоління багато цікавого. У повсякденному житті міський ритм і працюючі дорослі рідко проводять час зі своїми дітьми.. Активний відпочинок у сільській місцевості – це «терапія», яка лікує стрес, апатію, депресію, неврастенію та втому міських жителів, позбавляє батьків і дітей залежності від гаджетів, привчає їх відпочивати разом у гарному настрої. У господарстві завжди є чим зайнятися, а якщо будь-яку діяльність згрупувати у квест, ми отримаємо хороший настрій та захоплюючі спогади. Рекомендуємо перед реалізацією програми, розробити декілька її напрямів, зокрема розробити квести тривалістю протягом 1-го дня, 3-ох днів і тижня.

Ще одним інноваційним напрямом розвитку агротуристичної діяльності є «Бізнес-консалтинг». Люди, які займаються агротуризмом, зазвичай роблять багато помилок. Вони готові вкладати великі кошти в розвиток інфраструктури агротуризму, але нічого не знають про туризм, досвід – це найдорожчий викладач і вимагає багато грошей, енергії та часу. Багатьом людям відразу важко розібратися в цьому бізнесі, особливо вибрати правильний напрямок, зрозуміти потреби ринку послуг, розглянути можливості регіону, розрахувати фінансові витрати, розрахувати свої переваги та можливості, термін окупності. Іншим підприємцям потрібна допомога в оптимізації агротуризму, консультації щодо розвитку нових об'єктів, впровадження інновацій. Велика проблема сьогодні в тому, що не всі власники агротуристичних кластерів і фермерських господарств готові ділитися цінним досвідом такого виду підприємництва навіть за гроші. Тому сьогодні дуже важливо розвивати в агротуризмі такі інноваційні послуги, як агротуристичний бізнес-консалтинг. Обговорюються правові, технічні, організаційні, маркетингові та економічні питання. Тому ціна даної бізнес-консультації відповідна. Відповідно до вимог замовника можна сформулювати новий бізнес-план або оптимізувати існуючий бізнес. Потім проводяться економічні розрахунки понесених витрат, їх віддачі та доцільності таких проектів. Коли клієнт реалізує будь-який проект, важливо не повторювати помилок власника агросадиби. Таке відкрите спілкування іноді може заощадити новачкам у цьому бізнесі багато грошей. Поглиблений бізнес-підхід – це хороший підхід. Також можна організувати школу агротуризму, що забезпечує регулярне навчання в певні дати для всіх бажаючих зайнятися агротуристичною діяльністю. Таке навчання в основному проводиться онлайн через різноманітні платформи відеокommунікацій.

Відкриття інтернет-магазину сьогодні є важливим і необхідним доповненням агротуристичної діяльності. Багато клієнтів не мають можливості відвідати агросадиби проте зацікавлені в їхній продукції і з

радістю скористуються інтернет-магазином. Великим попитом у містах є екологічно безпечні молочні та м'ясні продукти, овочі та фрукти, зернові, консерви, мед, риба, горіхи та інші продукти. Просування агротуристичних брендів спонукатиме до шопінгу та бажання гостей відвідати агросадиби, побачити на власні очі та випробувати на практиці, як це виробляється та яких зусиль потрібно докласти. Популяризується послуга «Збери собі сам». Ця послуга надається всім, хто хоче зібрати овочі чи фрукти. Тому, основним завданням є забезпечення туристів інструментами та упаковкою. На такій плантації щодня відкриваються нові площі для відвідувачів, які ще не зібрали урожай. Після виходу з поля відбувається зважування зібраної продукції, а врожай оцінюється за загальною ціною. Фермери також можуть вирішити диференціювати ціни. Відвідувачі також можуть пройтися по плантації з кошиком. Однак для продуктів, які потрібно зібрати відразу, встановлюється певна мінімальна вага.

Перевезення продуктів харчування із сіл у міста є важливою сферою агротуризму, особливо в умовах карантину та епідемій. Такі поставки готують, упаковують, сортують та охолоджують у фермерських магазинах чи агротуристичних кластерах. З метою розширення пропозиції товарів тут слід запровадити маркетингові інновації:

- У деякі дні адресну доставку здійснювати за домовленістю без посередника, що забезпечить безпосередній контакт між продавцями і клієнтами У вартість доставки входять також транспортні витрати.
- Для постійних клієнтів на продукцію розробити систему знижок на рік, а також надати «віп-карту агросадиби». Перевага такого типу карти полягає в тому, що ви можете отримати одноразове безкоштовне проживання в агросадібі, а також це абонемент на знижку майстер-класів, товарів та послуг.

Виробництво продуктів харчування звісно приносить дохід господарствам, проте якщо ці продукти задіяти в гастрономії ми збільшимо їхню додану вартість. Розширити гастрономічні можливості продукції

можна за рахунок агроресторану. Тут агрогосподарі запрошують гостей насолодитися унікальною місцевою кухнею та стравами регіону. Також ці ресторани мають зберегти автентичні страви, яких ви не знайдете більше ніде.

Наше оточення все більше наповнене технікою та новітніми технологіями, агротуристична діяльність не виняток. Тут варто відзначити інноваційність у використанні квадрокоптера, який може забезпечити фотота відеозйомку, щоб зафіксувати неповторні спогади та найкращі моменти перебування на фермі. Використання YouTube, Facebook, Tik-Tok, Instagram та інших сервісів для трансляції прямих відео з агросадиб в режимі реального часу (пряма трансляція). Це приверне увагу людей до агротуризму та залучить до садиби більше туристів для активного відпочинку. Такі відеотрансляції в режимі реального часу можуть вести як власник, так і гості агросгосподарства. За такі прямі трансляції гості отримають винагороду у вигляді деяких безкоштовних послуг та продуктів зі знижкою. Особливо великі переваги отримають блогери з великою кількістю підписників.

Також є потреба в розробці youtube каналу та website, що допоможуть систематизувати всю інформацію про агротуристичну діяльність в Україні. На каналі будуть випущені відеоролики про агротуристичні кластери, агротуристичні господарства. В Україні є багато електронних ресурсів, які частково представлені фермерськими господарствами різних регіонів. Вони носять локальний характер і мають неповну інформацію. Але в інтернеті немає універсальної електронної бази, яка могла б зібрати всю інформацію. Тому робота такого сайту дуже актуальна. Для цієї онлайн-платформи також будуть розроблені програми для смартфонів. Завданням платформи є об'єднання котирувань об'єктів, які надають послуги агротуризму, та надання туристам широкого спектру пропозицій. Структура платформи матиме ієрархічну структуру: позиціонування за регіонами України, а потім позиціонування за ОТГ. Платформа буде виконувати статистичні

розрахунки по сільськогосподарських угіддях та пошукові фільтри. Для власників агротуристичного бізнесу така платформа дозволить безкоштовно розмістити рекламу, а туристи знайдуть новий і цікавий пізнавальний відпочинок.

Екостандартизація агротуристичної діяльності є ще одним перспективним напрямком для впровадження інноваційної стратегії розвитку. Реалізація «зелених інновацій» у сучасну сільськогосподарську туристичну діяльність відповідає стратегії екологічного розвитку, підвищує шанси на успіх агрогосподарів та підтримує концепцію сталого розвитку. Зелена стратегія збільшить дохід за рахунок зниження витрат або збільшення продажів або комбінації обох. Варто зазначити, що попит на «зелені» продукти та послуги зростає. До екологічних інновацій належать: виробництво органічної продукції; впровадження замкнених виробничих циклів у господарствах; встановлення альтернативних джерел енергії; будівництво енергозберігаючих екологічних ферм; переробка та безпечне поводження з відходами; контроль якості води, повітря, ґрунту та харчування; ландшафтний дизайн; використання зеленого транспорту. Ініціатива «Очистимо землю» передбачає прибирання туристами територій поблизу об'єктів сільськогосподарського туризму (поля, сади, ліси, парки, водойми). Ця діяльність проводиться на добровільних засадах та сприяє підвищенню екологічної свідомості гостей. Забезпечте туристів одноразовими рукавичками, пакетами та прилеглим сміттєвим інвентарем. Нагородою за цю екологічну ініціативу є безкоштовне надання певних товарів та послуг (обід, домашні продукти, катання на конях, походи).

Впровадження інновацій у практику агротуристичної діяльності дозволить господарствам вижити у складних умовах епідемії та конкуренції, збільшити дохід, залучити більше туристів. Інновації стимулюють модернізацію ферм та існуючих туристичних продуктів і послуг, роблячи їх більш привабливими для гостей. У сфері агротуризму інноваційна участь є запорукою його успішного функціонування.

3.2. Розвиток агротуристичної діяльності на основі міжкластерної співпраці

Сьогодні в Україні процвітають агротуристичні кластери, які об'єднують агросадиби, ферми, атракціони, еко-магазини, пасіки, рибні ставки, сироварні, екодоріжки, владу та місцеві громади. Це урізноманітнює не лише садибу, а й інших учасників кластеру: одні дають житло, інші – навчають ремеслу, інші – їздять на конях, треті надають домашні вироби тощо. Цей метод забезпечує більш широкий спектр послуг та покращує якість послуг, що є дуже привабливим для туристів. Україна вже має позитивний досвід у створенні регіональних та місцевих туристичних кластерів, але фактично їй бракує досвіду ефективності, в основному через прогалини в нормативно-правових актах. Позитивному впливу та посиленню моделі кластерів розвитку сільського господарства сприятиме колективна робота з формування стратегій розвитку аграрного кластеру, а також відповідне організаційно-правове забезпечення, у тому числі на принципах державно-приватного партнерства та децентралізації.

Щоб відпочити в сільській місцевості, не потрібно багато – чистий будинок, гарний господар і той, хто все знайде, організує і підготує. Кластер у селі схожий на родину, дружний та гостинний. Кластер – це громадська структура, яка є неприбутковою за формою. Щоб стати учасником кластеру, потрібно спочатку цікавитися розвитком села.

Ефективна співпраця учасників агротуристичного кластеру дозволить залучити нові інвестиції, наповнити бюджет, збільшити доходи місцевого населення та надасть нові можливості працевлаштування. Функціонування кластеру сприятиме більш ефективному та раціональному використанню наявних природних та рекреаційних ресурсів, сприятиме охороні культурної та історичної спадщини, покращенню навколишнього середовища, покращенню інфраструктури села, розвитку нових територій обслуговування сільськогосподарського туризму. Забезпечує базовий рівень функцій і форм в основі кластеру сільськогосподарського туризму.

Учасники кластеру – це водночас здорова конкуренція, взаємовигідна співпраця та довіра на основі партнерства. Такі принципи співпраці дають змогу приймати правильні управлінські рішення, формулювати стратегії розвитку, генерувати нові ідеї та впроваджувати інновації, створюючи тим самим конкурентоспроможний туристичний продукт. Голова та члени агротуристичного кластеру визначають цілі, основні завдання та напрями діяльності кластеру. У розвиток кластерів аграрного туризму власники ферм не лише вкладають кошти, а й вкладають матеріальний, людський та ідеологічний внесок, що відповідно впливає на збільшення кількості відпочиваючих, а також на покращення та розширення якості обслуговування. Аграрно-туристичні кластери є ефективною формою співпраці фермерів, органів місцевого самоврядування, підприємців, органів державної влади, науково-дослідних установ, неурядових організацій, профспілок, туристичних операторів та інших кластерів. Один із принципів кластеризації полягає в тому, що партнерство і конкуренція існують одночасно, що приносить єдність і постійне підвищення якості послуг

Досвід кластеризації агросадиб можна перейняти на прикладі кластера «Бойківський колорит», що об'єднує 29 представників туристичного бізнесу Калуського району. Ініціатором об'єднання в агрокластер є Оксана Клебан - господиня агросадиби у с. Старий Мізунь. Кластер створений з метою розвитку і популяризації агротуристичної діяльності в області, реалізації спільних маркетингових заходів, організації відпочинку туристів та забезпеченні розвитку ОТГ.

Передумовою розвитку агротуристичної діяльності стала гостра потреба села Вигода як лісорубного центру для диверсифікації його економічного спрямування та підвищення власної привабливості. Вигода розташована серед чудової природи, з лісами, унікальними гідрологічними пам'ятками, відомим мінеральним джерелом і власною промисловою спадщиною – вузькоколійкою. Самобутність агротуристичної діяльності цього регіону зосередженна саме навколо вузькоколійки, яка досі

використовується за призначенням – для перевезення деревини та лісорубів, а з недавніх пір і для перевезення туристів так званим «Карпатським трамваем».

Ще однією принадою володіє громадськість - унікальна будівля збудована 1855року, резиденція барона Леопольда фон Поппера, яка сьогодні є туристичним осередком - Центр спадщини Вигодської вузькоколійки. Ця садиба ілюструє ефективну співпрацю місцевої ініціативи з Європейським Союзом, оскільки саме на основі програми прикордонного співробітництва "ЄІСП Угорщина — Словаччина — Румунія — Україна 2007—2013", ця споруда була реставрована, сьогодні вона є інтерактивним музеєм в якому можна заглибитись в історію регіону.

Також в регіоні наявні природні багатства, які заворожують туристів. Тут ви зможете побачити як горить вода, відвідати гідрологічні та природні пам'ятки національно важливого заказника «Ширковець», відвідати підвісний міст бажань, скуштувати цілющу мінеральну воду «Нафтуся» та джерельну воду з гірського джерела «Дзюркач».

Учасники агрокластеру ефективно використовують наявні туристичні ресурси та розширюють горизонти туризму в регіоні відповідно до таких напрямів:

- Екологічний (прокладання екошляхів; створення пунктів спостереження за фауною; проведення дитячих екологічних таборів)
- Гастронічний (тематичні гастро-фестивалі; дегустації)
- Культурно-пізнавальний (участь туристів у сільському побуті; сільських заняттях(сироварінні; доїнні); екскурсії до Скель Довбуша та Гошівського монастиря)
- Рекреаційний (сон на бджолиних вуликаах; доступ до мінеральної води з іонами срібла; кліматотерапія)
- Екстремальний (організація походів в гори різної складності; верхова їзда; сплави на байдарках)

7 учасників кластеру найбільш активні в розвитку агротуристичної діяльності регіону, серед них:

- приватна садиба "Дарваїв Кут" — розміщення у сімейних котеджах, сауна, дитячий майданчик та екскурсії в гори;
- сільська садиба "Бойківські Світанки" — розміщення у приватному будинку, організація походів на природу, збір ягід та грибів з провідником;
- міні господарство "Чаї Карпат" — збір лікарських рослин Карпатського регіону та виготовлення лікувальних і просто смачних чаїв;
- овеча ферма "Дубовий Кут" — дегустації овечих сирів та іншої кисломолочної продукції, можливість розміщення в теплу пору року в екологічних дерев'яних будиночках, організація дитячих екскурсій;
- бджолине господарство "Карпатські бджоли" — проведення дегустацій медової продукції, оздоровчий сон на вуликах, дитячий майданчик;
- екоферма "Вікінги Карпат" — катання на конях, живе "спілкування" з свійськими тваринами, проведення дегустацій продукції з козячого молока;
- приватне господарство "Кузня" — можливість побачити та взяти участь у всьому ковальському процесі.

Поспілкувавшись з власниками агрогосподарств ми можемо надати ряд рекомендацій щодо напрямків розвитку агротуристичної діяльності в цьому регіоні:

- розширити туристичні кордони;

Ця рекомендація базується на розробці інвестиційних проектів.

Одним з них є прокладання вузьколійки до Славського. Така співпраця збільшить потік туристів. Перші кроки вже зроблено, виділено кошти для добудови 25 км вузької колії. Міжобласне співробітництво вкрай важливе для туристичної сфери. Співпраця з Львівською областю відкриє доступ до кордону Польщі.

Наступним проектом є розробка міждержавних турів, згідно з програмою «52 стилі життя в Карпатах: відродження традиційних культур праці» в якій агрокластер взяв участь разом з агросадибами Угорщини, Румунії та Словаччини. Загалом на реалізацію цього проєкту українська сторона отримала зі сторони Європейського Союзу близько 260 тисяч євро, частина з яких буде освоєна "Бойківським колоритом".

- диверсифікувати екстремальний напрям агротуристичної діяльності;

Дедалі частіше відпочинок молоді супроводжується екстремальними видами спорту, тому для збільшення туристичного потоку молоді рекомендуємо в агрокласері сформувати трасу на якій туристи зможуть оволодіти навиками їзди на мотоциклі, квадроциклі а також на позашляховиках.

- підвищувати кваліфікацію по документальному, організаційному та інвестиційному супроводі агротуристичної діяльності;

Учасники кластеру стверджують, що на сьогодні їм вкрай потрібна допомога у роз'ясненні як правильно підготувати документацію для залучення інвестицій, де шукати програми фінансування чи іноземні гранти, як обрати між ними більш ефективний тощо. Для вирішення цих проблем слід знайти наставника, який має досвід в цій діяльності. А також ця проблема може бути вирішена на державному рівні, розробивши прозору та просту систему документообігу, а також платформу на якій будуть зосереджені проєкти, гранди та тендери відповідної діяльності, які забезпечать фінансову підтримку в цій галузі.

Отже, міжкластерна співпраця в агротуристичній діяльності є стратегічним напрямком розвитку, адже можна надати різноманітний діапазон відпочинку для туристів, передавати досвід в цій сфері та вчитись на основі чужих помилок. Здорова конкуренція в агрокластері забезпечує високий рівень новаторства та якості послуг і продукції.

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1. Аналіз стану охорони праці в агротуристичних господарствах

Охорона праці — це система правил і заходів, які забезпечують безпечну роботу на даному виробництві. В організації охорони праці на підприємстві беруть участь керівник підприємства, головні спеціалісти, керівники виробничих підрозділів та служб тощо.

Кожен працівник повинен пройти підготовку з питань охорони праці. З новими працівниками, які приймають на роботу, на підприємстві проводять інструктаж, проходження якого фіксують в картці обліку вступного інструктажу, що зберігається в особистій справі працівника.

Організація роботи з охорони праці в досліджуваному підприємстві здійснюється згідно Законів України "Про охорону праці", "Про пожежну безпеку" тощо. Згідно існуючих положень відповідальність за організацію з охорони праці на підприємстві несе керівник підприємства.

Серед інших галузей АПК характеризується як один з найбільш травмонебезпечних, поступаючись лише вугільній промисловості. В сільському господарстві численна кількість фермерських об'єднань (товариств, кооперативів та ін.), але основні небезпеки спільні для більшості з них:

- 1) Тварини і рослини – травми завдані тваринами включають укуси, удари, трощення, защемлення, витоптування та передачу деяких інфекційних захворювань таких, як сальмонелу, стригучого лишая та ін.
- 2) Хімічні речовини – пестициди та гербіциди можуть призвести до таких травм як опіки, респіраторні захворювання, отруєння.
- 3) Замкнуті простори – бункери, ємності для води, молочні чани і ями з гноєм можуть стати небезпечним середовищем, яке може викликати отруєння або задушення.
- 4) Електрика – небезпеки включають несправність перемикачів,

електричних кабелів, устаткування та ліній електропередач.

5) Висота – падіння зі сходів, даху, сінажів та різних підвищень є основною причиною травм.

6) Деталі машин – небезпеки від яких включають трактори без захисту при перекиданні, вал відбору потужності (ВВП), ланцюгові передачі, шнеки і устаткування з незахищеними рухомими частинами.

7) Шум – шум від худоби, техніки і устаткування може вплинути на слух робітників.

8) Транспортні засоби – аварії, або падіння з мотоцикла чи квадроцикла, трактора, комбайна можуть призвести до серйозних травм.

9) Вода – утопитися можливо навіть при рівні води в п'ять сантиметрів. Греблі, озера, ставки, річки, канали, цистерни, бочки і струмки при цьому знаходяться в групі небезпек.

10) Погодні умови – небезпеки включають сонячні опіки, тепловий удар, зневоднення і переохолодження.

При аналізі стану охорони праці в кластері «Бойківський колорит» основними недоліками були: порушення санітарних норм у робочих приміщеннях; порушення техніки безпеки працівниками підприємства; недостатня кількість засобів індивідуального захисту; відсутність знаків безпеки у небезпечних місцях.

Окремі робочі місця не оснащені вентиляцією, що призводить до запиленості повітря. Не видається на виробничих потужностях спецодяг і спецвзуття. В шкідливих умовах відсутніми є спеціальні режими праці, харчування і відпочинку. Слід зазначити, що в агрокластері не завжди дотримуються пожежної безпеки. Зокрема, на території господарства не скрізь у справному стані перебуває зовнішнє освітлення. Під'їзні дороги розбиті, що створює аварійну ситуацію. Наявними є факти забруднення ґрунтів стічними водами з ферм ВРХ та паливо-мастильними матеріалами. Не дотримуються правил пожежної безпеки і при скирдуванні сіна, соломи.

Щодо адміністративних приміщень, то в них нерегулярно проводять вологе прибирання, що підвищує ступінь забруднення повітря та згубно впливає на стан самопочуття працівників. У досліджуваному господарстві нерегулярно проводиться технічний огляд машин, що може привести до аварій та нещасних випадків. З метою дослідження стану організації охорони праці проводять аналіз виробничих травм і професійних захворювань.

Таблиця 4.1. - Основні показники стану охорони праці

Показники	Умовні позначення	Роки		
		2018	2019	2020
Середньоспискове число працюючих у даній галузі	Пр	129	78	55
Фактично витрачено коштів на 1 працівника, грн.	Аф	119,6	118,4	118,3
Кількість нещасних випадків	Т	2	2	1
Кількість потерпілих	Пі	2	1	1
Кількість днів непрацездатності, люд. дні	Дн	75	43	28
Показник частоти травматизму	Пч	1,04	1,4	0,8
Показник тяжкості травматизму	Пт	38	43	28
Показник втрат від непрацездатності	Пв	926	808	163

Таким чином, за досліджуваний період витрати на охорону праці одного працюючого щороку стають меншими через низьку платоспроможність досліджуваного господарства і зменшення асигнувань на проведення заходів з охорони праці. Саме за рахунок проведення заходів з охорони праці та проведеного фінансування у господарстві зменшились фактичні витрати з охорони праці на одного працюючого. Аналізуючи наведені показники необхідно відмітити, що витрати на охорону праці є низькими. Створення сприятливих умов праці вимагає великих коштів, яких на даний час в господарстві не має. Проте доцільно вжити всіх необхідних заходів, які б гарантували повну безпеку працюючих.

4.2 Планування заходів з покращення охорони праці та їх фінансування

Планування заходів з покращення охорони праці та їх фінансування передбачає визначення умов праці та реалізацію основних напрямків роботи з поліпшення охорони праці; визначення потреби у новій техніці, технології, інженерно-технічних засобах безпеки та санітарно-побутовому обслуговуванні на підставі внутрішнього та зовнішнього аудиту охорони праці, аналізу причин нещасних випадків та професійних захворювань.

Необхідно передбачити визначення і своєчасне корегування переліку факторів, що впливають на безпечність праці. При плануванні завдань в сфері охорони праці ці фактори повинні матися на увазі.

Планування заходів з охорони праці поділяють на:

1) перспективне – передбачає розроблення комплексного плану покращення умов праці на підприємстві, розрахованого, як правило, на термін від 2 до 5 років; реалізація його забезпечується через річні плани заходів з охорони праці, які є невід'ємною частиною колективного договору; У колективному договорі сторони передбачають забезпечення працівникам соціальних гарантій у галузі охорони праці на рівні, не нижчому за передбачений законодавством, їх обов'язки, а також комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійним захворюванням, аваріям і пожежам, визначають обсяги та джерела фінансування зазначених заходів;

2) поточне – проводиться на річний термін шляхом розроблення відповідних заходів у розділі “Охорона праці” колективного договору;

3) оперативне (на квартал, місяць, декаду) – здійснюється для усунення виявлених недоліків за підсумками державного нагляду, відомчого і громадського контролю стану охорони праці на підприємстві в цілому та його структурних підрозділах.

Суб'єкт господарювання забезпечує розробку, фінансування і реалізацію заходів, спрямованих на доведення умов та безпеки праці до вимог, викладених у колективному договорі, але не нижчих за нормативні.

На основі проведеного аналізу з охорони праці в кластері «Бойківський колорит» бачимо, що є необхідність у покращенні умов праці та техніки безпеки. Для цього необхідно провести наступні заходи: привести всі технічні і технологічні засоби до встановлених нормативів; захистити працівників від дії небезпечних і шкідливих виробничих чинників; засоби виробництва привести у відповідність до вимог стандартів безпеки праці; зменшити кількість випадків професійної захворюваності.

Заходи з охорони праці та витрати коштів на даному кластері розглянемо в таблиці 4.2.

Для реалізації заходів необхідно упорядкувати робочі приміщення, покращити санітарно-гігієнічні умови, провести зміни кількості засобів виробництва до стандартних вимог безпеки праці. Джерелами фінансування заходів щодо поліпшення умов праці в кластері є власні кошти.

Таблиця 4.2. - Заходи з охорони праці та витрати коштів

Зміст заходів	Вартість робіт, грн.
	2022 р.
Доведення до нормативного рівня показників виробничого середовища	5000
Покращення санітарного стану робочих місць	1400
Закупівля засобів індивідуального захисту	3500
Естетичне оформлення виробничих приміщень і робочих місць	1600
Всього коштів	11500

З даних таблиці бачимо, що агрокластер на 2022 рік планує виділити 11500 грн. Це є незначні кошти, але на сьогоднішній день учасники не в змозі виділяти більшу суму через низьку забезпеченість вільними оборотними коштами.

4.3 Економічна ефективність заходів з поліпшення охорони праці

Економічна ефективність заходів з охорони праці - відношення корисного результату (поліпшення умов і охорони праці) до витрат на заходи з охорони праці. Ефективними є ті витрати, які в найбільшій мірі сприяють досягненню поставленої мети.

Кількісні показники економічної ефективності, що дозволяють визначити величину ефекту і вибрати найкращий варіант вирішення завдання, поділяються на натуральні і вартісні.

Натуральні показники, такі як зниження виробничого травматизму, використовуються в зіставленні з вартісними показниками для визначення вартості рішення задачі.

Вартісні показники дають можливість зіставити показники економічного результату, отриманого внаслідок проведення заходів з охорони праці, з здійсненими витратами. При цьому виробляється спільний облік економічних результатів від реалізації заходів та витрат, пов'язаних з їх здійсненням на основі розрахунку наступних трьох основних показників:

- Чистого економічного ефекту;
- Загальної економічної ефективності;
- Порівняльної економічної ефективності.

Показник чистого економічного ефекту розраховується в усіх випадках економічного обґрунтування заходів і визначається у вигляді різниці між приведеними до річної пропорційності економічними результатами заходів і витратами на їх здійснення. Показник загальної економічної ефективності визначається як відношення економічних результатів до витрат. Показник порівняльної економічної ефективності декількох заходів визначається у вигляді різниці приведених на ці заходи витрат з урахуванням фактора часу. Цей показник розраховується в тих випадках, коли порівнювані варіанти забезпечують досягнення тотожних соціальних і економічних результатів, але потрібні різні витрати на їх реалізацію. Показник використовується для вибору варіанту, який обумовлює мінімальні витрати на його здійснення.

В результаті реалізації заходів з охорони праці створюється певний економічний ефект, який виражається в підвищенні продуктивності праці збільшенні обсягу випуску продукції за рахунок повного використання фонду робочого часу і основних виробничих фондів. Відбувається зниження матеріальних затрат внаслідок травматизму і захворювань за рахунок зниження оплати листів непрацездатності.

Економічна ефективність розраховується для вирішення таких завдань:

- економічного обґрунтування планових заходів, необхідних для вибору оптимальних варіантів технологічних, ергономічних та організаційних рішень;
- визначення фактичної ефективності заходів щодо поліпшення умов та стану охорони праці;
- оцінки результатів управління виробничими процесами на різних рівнях виробництва;
- розрахунку необхідних витрат для приведення умов праці на робочих місцях у відповідність до нормативних показників;
- визначення раціональних розмірів матеріального стимулювання працівників.

Ефективність заходів щодо поліпшення умов і охорони праці оцінюється, передусім, за показниками соціальної ефективності, які передбачають створення умов праці, що відповідають санітарним нормам і вимогам правил безпеки. Покращення умов і охорони праці призводять до зменшення кількості виробничих травм, загальної і професійної захворюваності; до скорочення чисельності працівників, що працюють в умовах, які не відповідають санітарно-гігієнічним нормам; зменшення кількості випадків виходу на пенсію за інвалідністю внаслідок травматизму чи професійної захворюваності; скорочення плинності кадрів через незадовільні умови праці тощо.

Для оцінки ефективності заходів з покращення умов і охорони праці потрібно порівняти наслідки травматизму у грошовому виразі, а також затрати на ці заходи до і після їх впровадження (табл. 4.3, 4.4).

Таблиця 4.3. - Показники матеріальних наслідків травматизму, 2020 р.

Показники	Значення показника
Витрати в результаті виробничого травматизму, дні	28
Середньоденна заробітна плата працівника, грн.	17,7
Витрати на оплату лікарняних листів, грн.	495,6
Середньоденна вартість виробітку одного працівника, грн.	51,6
Вартість недоданої продукції в результаті виробничого травматизму, грн.	1444,8

З даних таблиці бачимо, що вартість недоданої продукції в результаті виробничого травматизму складе 1444,8 грн., а витрати на виплату заробітної плати за тимчасову втрату працездатності становили в 2020 році 495,6 грн.

Таблиця 4.4. - Показники матеріальних наслідків в результаті захворювань, пов'язаних із несприятливими умовами праці, 2020 р.

Показники	Значення показника
Витрати в результаті виробничого захворювань, дні	214
Середньоденна заробітна плата працівника, грн.	17,7
Витрати на оплату лікарняних листів, грн.	3798,4
Середньоденна вартість виробітку одного працівника, грн.	51,6
Вартість недоданої продукції в результаті захворювань, грн.	11042,4

Отже, вартість недоданої продукції в результаті захворювань складала 11042,4грн.

Матеріальні втрати внаслідок травматизму визначимо за формулою:

$$P_m = 1,5x(P_1 + P_2) = 1,5x(495,6 + 144,8) - 2910,6 \text{ (грн.)} \quad (4.1)$$

Матеріальні витрати внаслідок захворювань визначимо за формулою

$$P_l = 0,25x(3_{cp} \Pi_{pдн} + B_{\delta} \Pi_{pдн}), \quad (4.2)$$

де 3_{cp} - середня оплата листків непрацездатності за день, грн;

$Pr_{\text{да}}$ - число робочих днів, витрачених в результаті захворювань, днів;

$V_{\text{д}}$ - середньоденний виробіток одного працівника, грн; 0,25 - коефіцієнт, який враховує питому вагу трудозатрат, пов'язаних з несприятливими умовами праці в загальному числі втрат через захворювання.

$$P_{\text{л}} = 0,25 \times (3798,4 + 11042,4) = 3710,2 \text{ (грн.)}$$

Загальні матеріальні витрати складуть:

$$M_{\text{з}} = 2910,6 + 3710,2 = 6620,8 \text{ (грн.)}$$

В таблиці 2.10 розрахуємо економічну ефективність заходів з поліпшення умов праці. При впровадженні заходів з покращання охорони праці загальні матеріальні витрати складуть:

$$M_{\text{з}} = P_{\text{т}2,5} + P_{\text{л}2,5} = 3798,4 + 12487,2 = 16285,4 \text{ (грн.)} \quad (4.3)$$

Термін окупності капіталовкладень (С) визначимо за формулою:

$$C = K/E, \quad (4.4)$$

де К - капіталовкладення на покращання умов і охорони праці.

$$C = 11500,00 / 4423,07 = 2,6.$$

Таким чином економічний ефект від запровадження заходів з покращання умов охорони праці становить 4423,07 грн., сума коштів на покращання умов праці – 11500,00 грн., які окупляться протягом 2,6 роки.

Таблиця 4.5. - Економічна ефективність заходів з поліпшення умов праці

Показники	Значення показника
Витрати в результаті виробничого травматизму та захворювань, дні	242
Витрати на оплату лікарняних листів, грн.	3798,40
Вартість недоданої продукції, грн.	12487,20
Матеріальні затрати в результаті захворювань і виробничого травматизму, грн.	22088,60
Економічна ефективність від впроваджених заходів щодо покращання умов праці	4423,07
Сума коштів, затрачених на покращання умов праці, грн.	11500,00
Термін окупності вкладених коштів, роки	2,6

Отже, покращення умов праці, підтримання на належному рівні шкідливих та небезпечних чинників виробничого середовища, зниження показників виробничого травматизму та професійної захворюваності супроводжується не тільки соціальним, а й економічним ефектом. Економічна ефективність здійснюваних заходів залежить від співвідношення покращення умов праці та суми витрат підприємства на охорону праці. Як результат, зростає період професійної активності працюючих, зростає продуктивність праці, скорочуються видатки, пов'язані з виробничим травматизмом та професійною захворюваністю, скорочуються видатки на пільги та компенсації.

Економічне значення охорони праці визначається ефективністю заходів з покращення умов і підвищення безпеки праці, і є економічним вираженням соціальної значущості охорони праці. Тобто економічне значення охорони праці оцінюється за результатами, отриманими у разі зміни соціальних показників шляхом впровадження заходів з покращення умов праці: підвищення продуктивності праці; зниження непродуктивних витрат часу і праці; збільшення фонду робочого часу; зниження витрат, пов'язаних з плінністю кадрів через умови праці тощо

Фінансування заходів щодо поліпшення умов праці може здійснюватися на багатоцільовій і одноцільовій основі. У разі багатоцільового фінансування, заходи щодо поліпшення безпеки виробничих процесів, технологій, обладнання, машин і механізмів є складовою частиною під час реконструкції, модернізації, впровадженні нових засобів виробництва, кошти на охорону праці входять до капіталовкладень для оновлення виробництва і окремо не виділяються. Одноцільове фінансування передбачає фінансування лише працезахоронних заходів. Джерелами фінансування заходів щодо поліпшення умов праці можуть бути: власні кошти підприємства, фінансові ресурси від продажу акцій, кредити, бюджетні кошти держави, благодійні внески і пожертвування тощо

4.4 Безпека в надзвичайних ситуаціях

Проблеми забезпечення безпечних умов праці, що створюють основу її високої продуктивності, попередження нещасних випадків на виробництві, професійних захворювань, зниження виробничої обумовленої захворюваності, а також економічних втрат, пов'язаних із ними, можуть бути успішно вирішені лише в рамках погодженої політики – щоб дотримувалася охорона праці працівників на підприємстві, щоб керівники, власники не зневажали елементарними заходами безпеки для своїх робітників тощо. Політика забезпечення безпеки праці повинна ґрунтуватися на конкретних особливостях виробництва, де й вирішуються в остаточному підсумку такі питання.

Надзвичайна ситуація (НС) - це стан, при якому в результаті виникнення джерела НС на об'єкті, визначеній території (акваторії) порушуються нормальні умови життя і діяльності людей, виникає загроза їх життю і здоров'ю, завдається шкода майну населення, народному господарству та навколишньому природному середовищу .

Надзвичайні ситуації, які постійні виникають у світі пов'язані з природними катаклізмами, катастрофами тощо. Ризик надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру невпинно зростає. Тому забезпечення безпеки та захисту населення, економіки і національного надбання держави від негативних наслідків надзвичайних ситуацій повинно розглядатися як невід'ємна частина державної політики національної безпеки. Держава повинна постійно дбати про захист населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій.

Захист населення і територій є системою загальнодержавних заходів, які реалізуються центральними і місцевими органами виконавчої влади, виконавчими органами рад, органами управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту, підпорядкованими їм силами та засобами підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності

добровільними формуваннями, що забезпечують виконання організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших засобів у сфері запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Згідно Закону "Про цивільну оборону України" держава, як гарант цього права створює систему Цивільної оборони, яка на межі має захист населення від небезпечних наслідків аварій і катастроф техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру. Тобто держава не тільки проголошує право населення на захист свого життя і здоров'я в умовах надзвичайних ситуацій, але і гарантує це право створюючи загальну систему захисту населення, систему цивільної оборони. Відповідальність за організацію та стан цивільної оборони на об'єктах господарювання несе керівник господарства, установи та організації. Заступник начальника цивільної оборони керує розробленням плану евакуації на кожну можливу надзвичайну ситуацію, організовує підготовку місць для евакуйованих .

На території кластера «Бойківський колорит» можливі надзвичайні ситуації техногенного характеру. Тут є потенційно-небезпечні об'єкти, а саме, лінія електропередач, автомобільна траса та залізнична колія. Велику небезпеку на даному підприємстві становить пожежа. Щоб уникнути цього виконавці робіт повинні бути проінструктовані про заходи пожежної безпеки відповідальними особами. Місця проведення вогневих робіт повинні бути вільними від горючих речовин у радіусі не менше 5 метрів.

Працівники, зайняті на роботах з підвищеною пожежною небезпекою, один раз на рік проходять перевірку знань відповідних нормативних актів з пожежної безпеки. Допуск до роботи осіб, які не пройшли навчання, інструктажу і перевірки знань з питань пожежної безпеки забороняється.

Проте у досліджуваному господарстві не завжди дотримуються відповідних вимог і правил охорони праці. Тому важливим питанням є проведення відповідних заходів щодо роз'яснення населенню як діяти у надзвичайних ситуаціях, а також потрібно відшкодувати збитки понесені населенням від надзвичайних ситуацій.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, агротуристична діяльність це потенційний напрям розвитку бізнесу у сільській місцевості. Сутність цієї діяльності проявляється через надання послуг з метою забезпечення відпочинку для туристів, отримання доходу для власників агросадиб, а також для підтримки соціального рівня села. Синергія агровиробництва та туризму забезпечують особливість такої діяльності та її різноманітність, що в свою чергу приваблює туристів. Відповідно до попиту туристів, агротуристичну діяльність поділяють на підвиди: рекреаційна, курортна, оздоровча та релігійна.

Аграрний туризм є надзвичайно важливим економічним фактором розвитку села. Будучи сільським підприємницьким центром, агротуристична діяльність активує економічно мислячих людей, створюючи середній клас у селі, що, у свою чергу, є запорукою соціальної, економічної та політичної стабільності. Завдяки розвитку агротуризму зменшується безробіття, а також стимулюються творчі аспекти праці в сільській місцевості. Крім того, розвиток цього типу діяльності забезпечує реформування транспортної інфраструктури, відновлення місцевих закладів культури, охорону довкілля та ряд інших функцій.

Не в останню чергу агротуристична діяльність стає міжнародним явищем, на основі якого зміцнюються зв'язки в туристичній сфері не лише в Україні, а й за кордоном. Зарубіжний досвід розвитку агротуризму відображає різноманітні аспекти, які варто втілити у життя українським агрогосподарям. Зокрема, варто звернути увагу на втілення законодавчих норм розвитку агротуристичної діяльності, виділення її серед ряду інших туристичних напрямів, забезпечення розробки сертифікації та стандартизації цієї сфери зайнятості, розробка податкової системи. Також варто зазначити, що Україна має необхідні передумови розвитку агротуристичної діяльності: унікальна історико-етнографічна спадщина українських сіл, багата рекреація, екологічна чистота в сільській місцевості, традиційний ентузіазм, гостинність і доступні ціни.

Івано-Франківська область являється одним з найпотужніших туристичних осередків в Україні. Вона характеризується особливими природними та культурно-історичними ресурсами, які забезпечують туристичний попит різних напрямків. Відповідно до дослідження область займає 8 та 3 місце за кількістю суб'єктів туристичної діяльності та кількістю обслуговуваних туристів відповідно в рейтингу областей України, що свідчить про наявність туристичного потенціалу. З динамічного аналізу туристичних потоків можна стверджувати, що станом на 2020 рік потенціал області в цій галузі використовувався частково, що спонукає до пошуку нових напрямів, які забезпечать максимально ефективно використання туристичного потенціалу. Сьогодні в області агротуристична діяльність є перспективним напрямом розвитку туристичної галузі, оскільки має ряд передумов, зокрема: в області переважає частка сільських жителів над міськими; 39% населення області зайняті в сільському господарстві; 68% населення володіють індивідуальними будинками, які можуть стати базами ночівлі для туристів.

В області налічується найбільша кількість агросадиб по Україні, проте є не менша кількість проблем, що стримує розвиток цієї сфери, зокрема: відсутність законодавчої бази, недосконалість транспортної інфраструктури, відсутність досвіду щодо ведення такого виду бізнесу. Агротуристична діяльність є короткостроковим видом туризму, 46 % опитаних розглядають такий відпочинок тривалістю 1-3 дні, на жаль за такий короткий період не можливо реалізувати потенціал агросадиб повноцінно. У зв'язку з цим основна задача агрогосподарів полягає в реалізації власної продукції. Цей вид діяльності підкорює туристів неймовірною гостинністю власників. Важливим аспектом такого відпочинку є харчування, якість та різноманітність якого впливає на вибір агросадиб. Варто зазначити, що туристи і агрогосподарі перебувають в розумінні потреб один одного, тому взаєморозуміння є рушійною силою розвитку.

Ототожнюючи SWOT-аналіз агротуристичної діяльності було виявлено ряд сильних і слабких сторін, можливостей та загроз, які мають безпосередній вплив на розвиток цієї галузі не тільки в області а й в країні в цілому. Також на основі цих даних сформовано ряд пропозицій, які забезпечать ефективний розвиток агротуризму, зокрема рекомендуємо зосередити зусилля на таких аспектах: створенні нормативно-правової бази та класифікації агросадиб; систематизації інформації та досвіду про даний вид діяльності; залученні інвестиційних коштів; модернізації та диверсифікації даного типу відпочинку.

Невід'ємною частиною розвитку агротуристичної діяльності є стратегічне планування. Сьогодні одним з його ефективних проявів є впровадження інновацій. Їхня реалізація може відбуватись на основі вже дієвих механізмів, а також бути докорінно новою. Ми пропонуємо розширювати можливості агротуризму за рахунок таких інноваційно-стратегічних напрямів: спеціалізованих програмах відпочинку сім'ї; бізнес-консалтингу; інтернет-магазину; технічного оснащення; поширенні агротуристичної діяльності в соціальних мережах; екостандартизації.

Різноманітність відпочинку важлива для туристів, проте поодинокі агросадиби не можуть забезпечити повноцінно цей аспект, тому багато господарів обирають стратегію об'єднання в кластер. Ефективна співпраця учасників агротуристичного кластеру дозволяє зосередитись на своїй спеціалізації кожному та удосконалювати якість послуг. Функціонування кластеру сприяє: ефективному та раціональному використанню наявних природних та рекреаційних ресурсів, охороні культурної та історичної спадщини, оздоровленню навколишнього середовища, покращенню інфраструктури села, збільшенню інвестицій. Підтвердження ефективності міжкластерної співпраці відображено на основі кластеру «Бойківський колорит». Основним завданням подальшого розвитку агротуристичної галузі цього об'єднання є розширення співпраці на міжобласний та міжнаціональний рівень.

Не менш важливим фактором функціонування агросадиб є охорона праці та безпека. Поєднання відпочинку та виробництва продукції потребує особливих умов та оснащеності. Відповідно норми охорони праці закріплені на законодавчому рівні, проте не завжди їх дотримуються, зокрема, прослідковується ряд недоліків в агросадибах. Більшість з них спричинені недофінансуванням. Тому працівники часто працюють в умовах запиленості повітря, недостатньому освітленні, несправності протипожежних засобів, а також добираються до робочих місць по поганому дорожньому покритті, яке збільшує ризик аварійних ситуацій.

В досліджуваному агрокластері планування заходів з охорони праці відбувається в три етапи: перспективне, поточне та оперативне. В свою чергу фінансування заходів з охорони праці здійснюється за рахунок власних коштів агросадиб, проте варто зазначити, що на реалізацію виділяється обмежена сума фінансів. В перспективному плануванні передбачається провести наступні заходи: всі технічні і технологічні засоби перевірити на відповідність до встановлених нормативів; зменшити дії небезпечних і шкідливих виробничих чинників на працівників; засоби виробництва привести у відповідність до вимог стандартів безпеки праці; зменшити кількість випадків професійної захворюваності. Для реалізації заходів поточного і оперативного планування необхідно упорядкувати робочі приміщення, покращити санітарно-гігієнічні умови, провести зміни кількості засобів виробництва до стандартних вимог безпеки праці.

В результаті реалізації заходів з охорони праці створюється певний економічний ефект, який виражається в підвищенні продуктивності праці, збільшенні обсягу випуску продукції за рахунок повного використання фонду робочого часу і основних виробничих фондів. Відбувається зниження матеріальних затрат внаслідок відсутності травматизму і захворювань. А також забезпечується резерв коштів для проведення заходів з безпеки в надзвичайних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. "Бойківський колорит" об'єднався у кластер. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://kuryer.if.ua/bojkivskyj-koloryt-obyednavsya-u-klaster/>.
2. Бондар В.В., Ганжа Я.Л. Агротуризм як вид диверсифікаційного розвитку сільськогосподарського підприємництва. Вісник Чернігівського державного технологічного університету, 2014. №56. С.89-95.
3. Власенко І. В. Агротуризм в Україні та його інноваційна складова. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького: серія економічні науки*. Львів, 2018. Т. 20, № 86. С. 73-77.
4. Герасименко В.Г., Нездоймінов С.Г. Аграрний туризм як вид підприємництва: монографія. Одеса: Пальміра, 2011. 178с.
5. Гримак О., Вовк М., Джура В. Перспективи розвитку аграрного туризму в Карпатському регіоні. *Науковий вісник ЛНУВМБ імені С. З. Гжицького*, 2017. Т. 19, № 81. С. 114-117.
6. Губені Ю.Е. Європейський досвід та теоретичні засади агротуризму // Вісник Львівського ін-ту економіки і туризму. 2007. №2. С.50-55.
7. Губені Ю. Е., Коверко Ю. А. Розвиток особистих селянських господарств в умовах адміністративної децентралізації. *Економіка АПК*. Львів, 2017. №1. С. 68-73.
8. Давиденко І. В., Михайлюк О. Л. Концептуальні підходи до організації та діяльності туристичних кластерів: монографія. Київ: ФОП Гуляєва В. М., 2020. 497 с.
9. Дидів І. Б. Діяльність та розвиток агротуризму у Львівській та Івано-Франківській області. *Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК*. Львів: Львівський національний аграрний університет, 2016. №23 (1). С. 119-123.

10. Дудзяк О.А. Оцінка агротуристичної привабливості регіону: основні фактори та показники. Вісник Сумського національного аграрного університету. Випуск 5/2. 2010. С. 16–20.
11. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація : навч. посіб. / за ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 280 с.
12. Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: навч. посібн. Київ: Центр учбової літератури, 2004. 212 с.
13. Зінько М., Кінаш Г., Дідик Я. та ін. Ще раз про сільський туризм, агротуризм, екотуризм і зелений туризм // Туризм сільський зелений. Спецвипуск. 2002. №2. С.2-7
14. Іванишин В.В., Дудзяк О.А. Застосування в Україні досвіду розвитку сільських територій Європейських країн та США. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету, 2016. Вип.24. Том 3. С. 5 – 10
15. Ісаєнко В М. Методичні рекомендації з управління агротуристичною діяльністю [Електронний ресурс] / М. Ісаєнко В. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7300>.
16. Карпенко О. В. Тенденції розвитку особистих селянських господарств у контексті складових економічної безпеки [Електронний ресурс] / О. В. Карпенко – Режим доступу до ресурсу: <http://global-national.in.ua/vipusk-1-2014/81-karpenko-o-v-tendantsiji-rozvitku-osobistikh-selyanskikh-gospodarstv-u-konteksti-skladovikh-ekonomichnoji-bezpeki>.
17. Корнійчук А.А. Сутність стратегічної діагностики як основи стійкого розвитку підприємства. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. 2011. С. 222-224.
18. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика [текст]: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 456 с.

19. Кудак К. М. Інноваційні напрями розвитку аграрного сектора економіки регіону на засадах кластеризації. *Регіональна економіка*. Львів, 2014. №4 (74). С. 172-179.
20. Кудла Н.Є. Агротуризм: перспективи розвитку в Україні // Наука, інновації та розвиток регіонів: тези Міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2004. С.56-63.
21. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Романко О.П. Конкурентоспроможність підприємства : планування та діагностика : монографія, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Кафедра економічної теорії. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2011. 197 с.
22. Лазарева О. В. Ключові аспекти розвитку агротуризму в Україні. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2017. Вип. 4. С. 25-35.
23. Левченко Ю. Г. Економіка й організація інноваційної діяльності : курс лекцій. Київ : НУХТ, 2012. 163 с.
24. Лупак. Р. Л., Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства : Навч. посіб. Львів : Видавництво ЛКА, 2016. 484 с.
25. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження Львів : Світ, 2001. 415 с.
26. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
27. Печенюк А.В., Печенюк А.П. Перспективи застосування ресурсів Інтернет в аграрному підприємстві. Зб. наук. праць ПДАТУ. Випуск 16. Том 2 / За ред. М.І. Бахмата. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин, 2008. С. 191-193.
28. Печенюк А.В., Печенюк А.П. Перспективи формування та розвитку кластерних структур в Україні. Зб. наук. праць ПДАТУ. Випуск 20. Том 2. / За ред. М. Бахмата. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк Сервіс», 2012. С. 583– 585.

29. Прокопа І.В. Соціальні аспекти розвитку сільських територій // Економіка АПК. 2005. №11. С.48-51.
30. Рібун Л. В. Суть та значення агротуризму [Електронний ресурс] / Л. В. Рібун, Г. В. Стричак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: https://tourlib.net/statti_ukr/ribun.htm.
31. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень : навчальний посібник Київ : Центр учбової літератури, 2007. 254 с.
32. Рулицька К. М. Поплавський В. Г. Економічна діагностика – основа Форсайту: навч. посіб. Львів : Ліга-Прес. 2014. 180 с.
33. Ставська Ю. В. Напрями інноваційного розвитку туризму в Україні. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 2. С. 45-57.
34. Стадник М.Є. Методика економічних досліджень: курс лекцій. Львів, 2005. 88 с.
35. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень : підручник Київ : Знання, 2007. 317 с.
36. Ткачук В.В. Роль селянських господарств у розвитку сільського туризму. Економічне зростання: стратегія, напрями і пріоритети: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2018. Ч. 1. С.35-38.
37. Триває розробка турів вихідного дня з досвідом живої спадщини Карпат [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://iftourism.com/news/article/trivaye-rozrobka-turiv-vihidnogo-dnya-z-dosvidom-zhivoji-spadshchini-karpat?>.
38. Туристам покажуть 52 стилі життя в Карпатах [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2861741-turistam-pokazut-52-stili-zitta-v-karpatah.html>.
39. Туристична асоціація України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.tau.org.ua/>

40. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ : дис. канд. ек. наук : 08.00.03 / . – Кам'янець-Подільський, 2018. – 225 с.
41. Черевко Г.В., Іванов А.О. Вдосконалення організації матеріально-технічної бази агротуристичних господарств як чинник підвищення рівня їх гостинності. *Економіка. Управління. Інновації*. 2011. №1 (5).
42. Черевко Г.В. Стан та тенденції розвитку аграрного сектору економіки країн Вишеградської групи в умовах їх членства у ЄС. Формування глобального і регіонального ринків сільськогосподарської сировини та продовольства: монографія / Ю.О. Лупенко, М.І. Пугачов, Б.В. Духницький та ін.; за ред. Ю.О. Лупенка, М.І. Пугачова. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2015. 320 с.
43. Черевко Г., Липчук В., Іваницька Г. Агротуризм як напрям розвитку агробізнесу в сільських прикордонних регіонах України / Г. Черевко, В. Липчук, Г. Іваницька // Регіональні умови розвитку сільських прикордонних регіонів Польщі і України. Жешов-Львів, 2003. С.173-188.
44. Шимечко Г.І., Черевко В.Г. Агротуризм як напрям підприємництва: теорія і практика: монографія. Львів: Ліга-Прес, 2009. 206с.
45. Школа І. М., Бутирська І. В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Чернівці : Книги–ХХІ, 2010. 312 с
46. Ю М. М. ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ДЖЕРЕЛО ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ТУРИЗМІ НА ПРИКЛАДІ ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ "БОЙКІВСЬКИЙ КОЛОРИТ" [Електронний ресурс] / М. Матічин Ю // Економіка та держава № 7. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2020/28.pdf.
47. Яців І.Б. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: монографія. Львів: Український бестселер, 2013. 427с.

ДОДАТОК А
АНКЕТНЕ ОПИТУВАННЯ ВЛАСНИКІВ
АГРОСАДИБ

Шановні респонденти!

Просимо Вас взяти участь в опитуванні, яке проводиться з метою дослідження стану агротуристичної діяльності Івано-Франківської області та ефективності подальшого розвитку цієї галузі. Результати опитування також будуть використані для обґрунтування рекомендацій щодо ефективнішого використання туристично-рекреаційних ресурсів області, залучення більшої кількості туристів, нових інвестицій та покращення інфраструктури сільських територій.

Просимо Вас дати відповіді на запитання! Щиро дякуємо!

1. Який з нижче перелічених мотивів спонукав вас до початку агротуристичної діяльності?

- Привабливе розташування господарства
- Незначні вкладення в цей вид діяльності
- Додатковий дохід
- Розширення особистих контактів
- Можливість реалізації власної продукції
- Наявність інформації про перспективу цієї діяльності

2. Що на вашу думку приваблює користувачів агротуристичних послуг?

- Гостинність
- Екологічно чисте довкілля
- Можливість відпочинку від міського життя
- Можливість участі в сільських роботах
- Низькі ціни
- Привабливість для дітей

3. Який тип поселення Ви пропонуєте туристам?

- Окремі будинки
- Власну оселю
- Полянну для палаток

4. Скільки спальних місць ви можете запропонувати для туристів?

- Менше 10 місць
- 10-15 місць
- Більше 15 місць

5. Скільки часу найчастіше у вас перебувають туристи?

- 1-3 дні
- 4-7 днів
- 8 і більше днів

6. Які фактори на вашу думку впливають на вибір туристів щодо агросадиби? Пронумеруйте від 1 до 5 фактори від найменш важливого до найбільш важливого.

- Стандарт помешкання
- Доїзд до господарства
- Комунікації
- Харчування
- Різноманітність відпочинку

7. Який інформаційний простір ви обираєте для поширення інформації про агросадибу?

- Радіо-телебачення
- Інтернет
- Ярмарки
- Туристичні агенства

ДОДАТОК Б

АНКЕТНЕ ОПИТУВАННЯ ТУРИСТІВ

Шановні респонденти!

Просимо Вас взяти участь в опитуванні, яке проводиться з метою дослідження стану агротуристичної діяльності Івано-Франківської області та ефективності подальшого розвитку цієї галузі. Результати опитування також будуть використані для обґрунтування рекомендацій щодо ефективнішого використання туристично-рекреаційних ресурсів області, залучення більшої кількості туристів, нових інвестицій та покращення інфраструктури сільських територій.

Просимо Вас дати відповіді на запитання! Щиро дякуємо!

1. Чим приваблює Вас агротуристична діяльність?

- Гостинність
- Екологічно чисте довкілля
- Можливість відпочинку від міського життя
- Можливість участі в сільських роботах
- Низькі ціни
- Привабливість для дітей

2. Які фактори важливі для Вас при виборі агросадиби?

Пронумеруйте від 1 до 5 фактори від найменш важливого до найбільш важливого.

- Стандарт помешкання
- Доїзд до господарства
- Комунікації
- Харчування
- Різноманітність відпочинку

3. Агровідпочинок ви розглядаєте, як тип відпочинку для...

- Одного
- Колективу
- Сім'ї

4. Скільки часу Ви готові відпочивати в агросадибі?

- 1-3 дні
- 4-7 днів
- 8 і більше днів

5. Якою інформаційною платформою Ви користуєтесь при виборі агросадиб для відпочинку?

- Радіо-телебачення
- Інтернет
- Ярмарки
- Туристичні агенства

6. В яку пору року Ви надаєте перевагу агротуризму?

- Зима
- Весна
- Літо
- Осінь